

Minskning av skador och olägenheter som orsakats av vitkindad gås

Rapport av arbetsgruppen för frågor som rör vitkindade gäss
Augusti 2020

Minskning av skador och olägenheter som orsakats av vitkindad gås

Rapport av arbetsgruppen för frågor som rör vitkindade gäss

Augusti 2020

Innehåll

1	Uppdrag	4
1.1	Bakgrund, mål och arbetsuppgifter	4
1.2	Arbetsgruppens medlemmar och arbete	4
2	Lagstiftning	6
2.1	Fågeldirektivet	6
2.2	Naturvårdslag	6
2.3	Vitkindad gås i olika internationella konventioner	7
3	Beskrivning av nuläget	8
3.1	Beståndet av vitkindad gås	8
3.2	Skador som har orsakats av vitkindad gås	9
3.3	Förebyggande av skador	11
3.3.1	Metoder för att skrämman bort fåglar	11
3.3.2	Fågelåkrar	12
3.3.3	Undantag från fågelskydd	13
3.4	Nuvarande bidrag utifrån skador	15
3.4.1	Allmänna principer	15
3.4.2	Förfarandet för ansökan om och utbetalning av bidrag	15
3.4.3	Skador på jordbruk	16
3.5	Rättslig reglering i Sverige och Estland	16
3.6	Sammandrag av utmaningarna med nuvarande metoder för att begränsa skador	18
4	Förslag och alternativ för lösning	19
4.1	Behov av en övergripande lösning	19
4.2	Utveckling av metoderna för att skrämman bort fåglar	19
4.3	Utveckling av undantag från skydd	19
4.3.1	Utveckling av det nuvarande systemet med tillstånd till undantag	20
4.3.2	Möjliggörande av geografiskt mer omfattande undantag genom naturvårdslagen	21
4.3.3	Möjliggörande av undantagsbaserad avskjutning med stöd av jaktlagen	22
4.4	Fågelåkrar	23

4.4.1	Miljöavtal	23
4.4.2	Miljöförbindelse	24
4.4.3	Andra fågelåker möjligheter	25
4.5	Utveckling av samarbetet	26
4.6	Utveckling av ersättningssystemet	28
4.6.1	Beredning av en lag om ersättning och förebyggande av skador orsakade av fridlysta arter	28
4.7	Ändring av bilagan till fågeldirektivet	29
4.8	Bestånd som häckar i Finland och minskning av skador	30
4.8.1	Förslag på lösning för att minska skador	30
5	Sammanfattning av förslagen och alternativen för lösning	32
5.1	Lösningar som kan användas hösten 2020	32
5.2	Lösningar som kan användas 2021–2022 och senare	32
5.3	Långsiktiga lösningar	34
Bilaga 1: Förslag och alternativ för lösning i syfte att minska skador		35
Bilaga 2: Förslag på lösning för att minska skador i stadsmiljöer		36

1 Uppdrag

Den 18 juni 2020 tillsatte jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet en arbetsgrupp som skulle minska de skador och olägenheter som orsakas av vitkindad gås. Arbetsgruppen kallas arbetsgruppen för frågor som rör vitkindade gäss (den så kallade gåsnäven).

1.1 Bakgrund, mål och arbetsuppgifter

De senaste tio åren har de skador som orsakats av vitkindad gås, och de utbetalda ersättningarna för skadorna, ökat betydligt. De största skadorna orsakas jordbruket, särskilt i östra Finland, av de vitkindade gäss som flyttar via Finland. Dessutom medför de individer som häckar i Finland olägenheter, särskilt i huvudstadsregionen.

Lagstiftningen begränsar förebyggandet av skador som orsakas av den fridlysta vitkindade gåsen, kontrollen av beståndsstorleken och störningen av gåsbestånden. Fungerande metoder för att förebygga skador är viktiga med tanke på både acceptansen för skydd av fågelbestånden och bedrivandet av jordbruksverksamhet.

Arbetsgruppens uppgift är att skapa en helhetsbild av de åtgärder som bereds och andra åtgärder som är nödvändiga för att minska de skador och olägenheter som orsakas av vitkindad gås, inklusive åtminstone förebyggande åtgärder som fågelåkrar, störning och avlivande med dispens, skyddsjakt, ett system för ersättning och organisering av samarbete.

Arbetsgruppen utför inte överlappande arbete med andra arbetsgrupper eller projekt som har samband med uppdragsområdet. Arbetsgruppen stöder sig på en pågående beredning till de delar beredningen rör ärendet.

Arbetsgruppens mål är att lägga fram konkreta förslag och alternativ för politiska riktlinjer i syfte att minska de skador och olägenheter som orsakas av vitkindad gås.

Arbetsgruppens mandatperiod började den 12 juni 2020 och slutade den 31 augusti 2020.

1.2 Arbetsgruppens medlemmar och arbete

Överdirektör Ari Niiranen vid Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Karelen utsågs till ordförande för arbetsgruppen och vilt- och fiskerirådet Vesa Ruusila på jord- och skogsbruksministeriet och miljørådet Mikko Kuusinen på miljöministeriet till vice ordförande. Till medlemmarna av arbetsgruppen utsågs konsultativ tjänsteman Sini Wallenius, överinspektör Anna Schulman, specialsakkunnig Jussi Laanikari, och äldre regeringssekreterare Teemu Nikula på jord- och skogsbruksministeriet samt miljørådet Esko Hyvärinen, lagstiftningsrådet Leila Suvantola, specialsakkunnig Hanne Lohilahti, och specialsakkunnig Olli Ojala på miljöministeriet, enhetschef Olli Mattila vid Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland (ersättare: överinspektör Tapio Aalto vid Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland), enhetschef Sirkka Hakalisto vid Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Karelen (ersättare: enhetschef Pekka Tahvanainen vid Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Karelen) och vid behov Sauli Härkönen på Finlands viltcentral. Sekreteraren var specialsakkunnig Roosa Atula på miljöministeriet.

I arbetsgruppens möten deltog även som ställföreträdare regeringssekreterare Pasi Kallio från miljöministeriet, direktören för ansvarsområdet för miljö och naturresurser Janne Kärkkäinen från Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Karelen, sakkunnig Heidi Kruger från jord- och skogsbruksministeriet, överinspektör Salli Uljas från Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland samt specialsakkunnig Anne Vainio och konsultativ tjänsteman Sami Niemi från jord- och skogsbruksministeriet.

Arbetsgruppen sammanträdde sammanlagt åtta gånger och samrådde i enlighet med uppdraget med flera personer under arbetets gång. De externa parter som gruppen samrådde med var naturvårdsexpert Mika Pirinen vid Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Karelen, direktören för ansvarsområdet för miljö och naturresurser Janne Kärkkäinen vid Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Karelen, överinspektör Olli Autio vid Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten, forskningsprofessor Jukka Forsman på Naturresursinstitutet och äldre forskare Markku Mikkola-Roos på Finlands miljöcentral.

2 Lagstiftning

2.1 Fågeldirektivet

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG om bevarande av vilda fåglar (nedan *fågeldirektivet*) behandlar enligt artikel 1 bevarandet av samtliga fågelarter som naturligt förekommer inom medlemsstaternas europeiska territorium. Syftet med direktivet är skydd, skötsel, förvaltning och kontroll av dessa arter och direktivet fastställer regler för exploatering av dem.

Enligt artikel 4 i fågeldirektivet ska särskilda åtgärder, för de arter som anges i bilaga I i direktivet, för bevarande av deras livsmiljö vidtas för att säkerställa deras överlevnad och fortplantning inom det område där de förekommer, särskilt med hänsyn till utrotningshotade arter, arter som är känsliga för vissa förändringar i livsmiljön, arter som anses som sällsynta på grund av att populationerna är små eller den lokala utbredningen begränsad och andra arter som kräver speciell uppmärksamhet på grund av den särskilda karaktären hos deras livsmiljö.

Enligt artikel 7 i fågeldirektivet får de arter som anges i bilaga II med hänsyn tagen till deras populationsnivå, geografiska spridning och reproduktion inom gemenskapen jagas i enlighet med nationell lagstiftning. Medlemsstaterna ska säkerställa att jakten på dessa arter inte äventyrar ansträngningarna att bevara arterna i deras utbredningsområde. De arter som anges i bilaga II del A får jagas överallt och de arter som anges i bilaga II del B endast i de medlemsstater som anges i den bilagan.

Vitkindad gås (*Branta leucopsis*) anges i bilaga I. I bilaga II anges den inte som en av de arter som får jagas. På så sätt är jakt på arten inte möjlig utgående från artikel 7, utan det kan endast vara fråga om ett undantag från fågelskydd enligt artikel 9.

Enligt artikel 10 i fågeldirektivet ska medlemsstaterna uppmuntra sådan forskning och sådant arbete som krävs som grund för skydd, skötsel och utnyttjande av populationerna av alla fågelarter som avses i artikel 1. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt forskning och arbete inom de ämnesområden som anges i bilaga V, bland annat utvecklande av metoder för att förebygga skador som orsakas av fåglar.

Definitionen i fågeldirektivet bestämmer inte vilken nationell lagstiftning som ska omfatta arten. Bland de strängt skyddade arter som anges i bilaga IV till habitatdirektivet är till exempel lo, björn, utter och varg vilt i Finland (5 § i jaktlagen (615/1993)).

2.2 Naturvårdslag

Vitkindad gås är en art som är fridlyst genom naturvårdslagen (1096/1996). Fridlysningsstadgandena i 39 § i naturvårdslagen meddelar i fråga om individer som hör till de fridlysta arterna bland annat förbud att avsiktligt avliva eller fånga sådana individer, ta bon samt ägg och individer i andra utvecklingsstadier, att flytta dem eller att avsiktligt skada dem på något annat sätt och avsiktligt störa dem, i synnerhet under förökningsstiden, på viktiga rastplatser under flyttningen eller på platser som annars är viktiga under deras livscykel.

Dessutom meddelar 45 § i naturvårdslagen bland annat förbud att utan tillstånd av närings-, trafik- och miljöcentralen (NTM-centralen) importera, exportera, sälja, byta, saluföra eller byteshandla med individer eller delar eller avledning av fridlysta djurarter. I 49 § 2 mom. i naturvårdslagen meddelas förbud att inneha, transportera, sälja och byta samt att saluföra och byteshandla med individer, delar eller avledning av de fåglar som nämns i artikel 1 i fågeldirektivet, dvs. alla fåglar, med de undantag som följer av artikel 6.2 och 6.3 i direktivet.

I Finland bygger definitionen av fridlysta fågelarter och däggdjursarter omvänt på jaktlagen. I 5 § i lagen definieras viltarterna och de icke fredade arterna. Enligt 37 § i naturvårdslagen tillämpas bestämmelserna om artskydd i kapitel 6 på vilt levande växt- och djurarter som förekommer naturligt i Finland och i Finlands ekonomiska zon, med undantag av vilt och icke fredade djur som avses i 5 § i jaktlagen.

2.3 Vitkindad gås i olika internationella konventioner

Bernkonvention – Konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö

Vitkindad gås anges i bilaga II till konventionen, dvs. är en av de arter som ska skyddas. Bernkonventionen har utgjort ett underlag för EU:s naturvårdsdirektiv, och bestämmelserna i fågeldirektivet motsvarar kraven i Bernkonventionen. Dessutom är villkoren för undantag från fågelskydd mycket liknande.

AEWA – Avtal om bevarande av afro-eurasiska flyttande vattenfåglar

Populationen av vitkindad gås i världen är indelad i tre populationer som har olika flyttvägar. Alla tre populationer har olika status i indelningen i AEWA. Den population som förekommer i Finland ingår i kategori C1 i avtalet, de minst hotade. I kategorin ingår populationer över ca 100 000 individer som skulle kunna ha betydande nytta av internationellt samarbete.

Vid sidan av skyddet av de vattenfåglar som minskar i antal är syftet inom ramen för AEWA att genom internationellt samarbete även lösa problem som beror på arterna. Vitkindad gås är en fråga som behandlas i en särskild gåsarbetsgrupp, och precis nyligen gjordes en internationell plan upp för att minska de skador som har orsakats av arten. Både fågeldirektivet och Bernkonventionen fastställer ramvillkor för planen. Därför motsvarar planen inte de förvaltningsplaner för bestånd av de arter som jagas i stor utsträckning. Genom internationellt samarbete är det dock möjligt att försöka påverka minskningen av skadorna på en nivå som omfattar hela flyttvägen och att se till att den gynnsamma nivån på skyddet av arten inte äventyras av avlivande eller skydds jakt efter fåglar i olika länder i syfte att förebygga allvarliga skador. På grund av populationens stora storlek anses det i nuläget inte finnas en sådan risk.

CMS – Konvention om skydd av flyttande vilda djur

Vitkindad gås anges i bilaga II till konventionen. Bilagan understryker behovet av internationellt samarbete, men fastställer inga egentliga skyddsåligganden för de avtalslutande parterna. I bilagan uppräknas de arter som har en ogynnsam skyddsstatus och som ska skyddas genom internationellt samarbete, och de arter som betydligt kan gynnas av internationellt samarbete inom planering och genomförande av skyddsåtgärder. AEWA är ett territoriellt avtal som har utarbetats inom ramen för CMS.

3 Beskrivning av nuläget

3.1 Beståndet av vitkindad gås

Den vitkindade gåsen häckar i Ryssland och övervintrar främst i Nederländerna och Tyskland. Populationen har ökat betydligt och världsbeståndet beräknas redan överstiga 1 300 000 individer. Populationen häckar på Rysslands tundra och är 30 gånger större än populationen 1980. En stor del av populationen flyttar via Finland på både våren och hösten. Rastande flockar under flyttningen har blivit ett regelbundet fenomen först på 2000-talet. Tidigare rastade arktiska vitkindade gäss i Finland endast tillfälligt. På hösten omfattar de flockar som betar på flyttvägen tusentals eller till och med tiotusentals individer på åkerfälten i östra och sydöstra Finland samt i Nyland. Även på våren är antalet stora, särskilt i Södra respektive Norra Karelen. Till följd av det ökade beståndet har den vitkindade gåsen börjat häcka i regioner kring Östersjön och Nordsjön.¹ Till följd av ett ökat antal havsörn har den vitkindade gåsen i allt större omfattning börjat häcka i innerskärgården i stället för ytterskärgården.

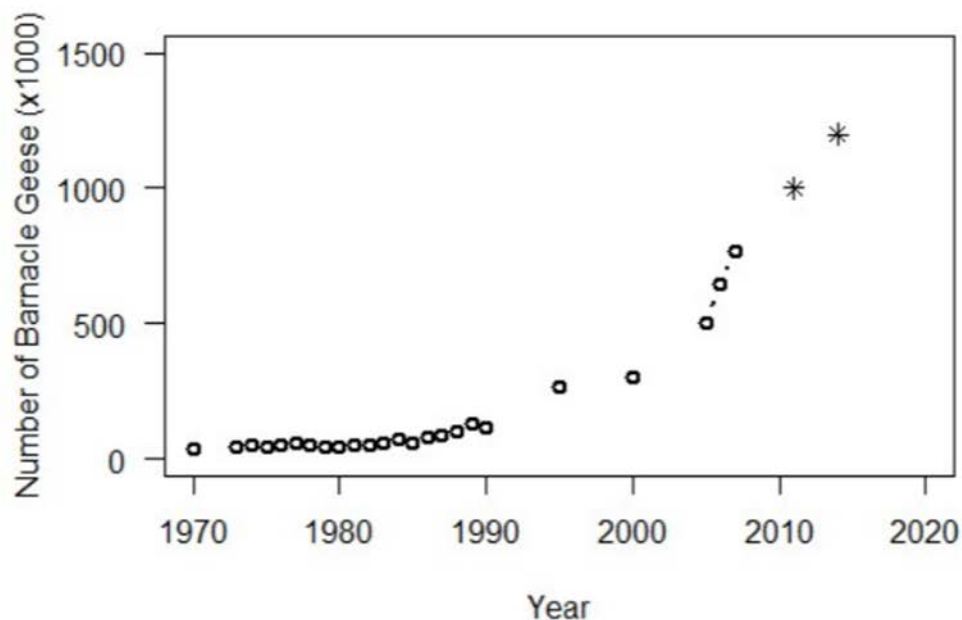

Figure 6. Population size and trends for the Russia/Germany & Netherlands population of the Barnacle Goose. Dots: Recalculated counts; Stars: Extrapolation (Data: Ganter et al. 1999; Ebbinge BS 2009; Fox et al. 2010; Hornman et al. 2013; K. Koffijberg/Sovon Vogelonderzoek Nederland).

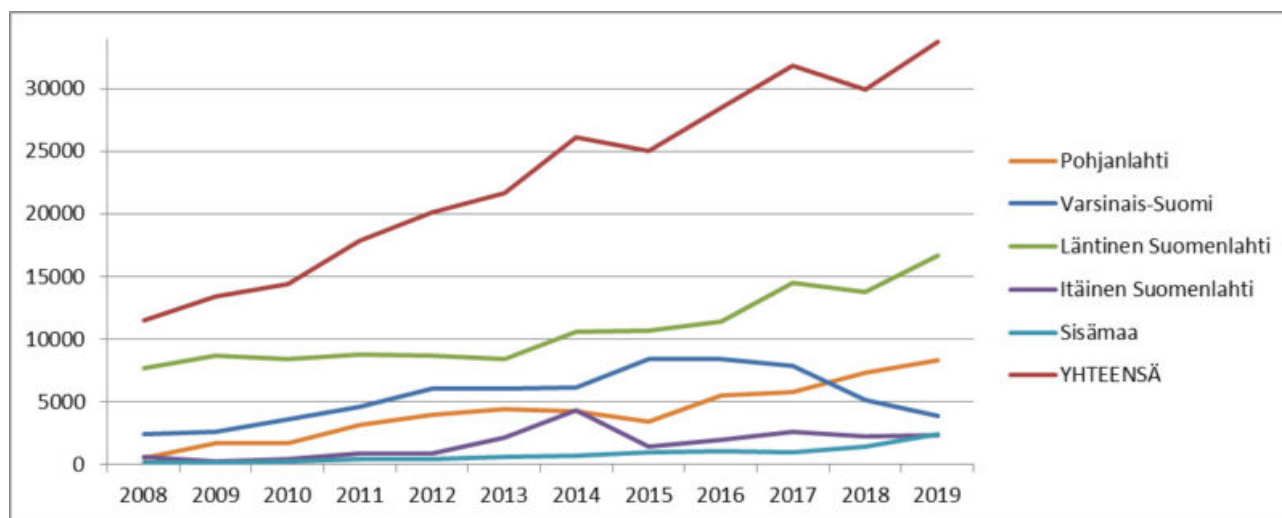
Figuren visar populationens storlek och utvecklingen av populationen i Ryssland/Tyskland och Nederländerna.²

Den vitkindade gåsen började häcka kring Östersjön på 1970-talet. I Finland tilltog ökningen i det häckande beståndet i mitten av 1990-talet. Den nuvarande utbredningen omfattar nästan hela kustregionen i Finland

¹ https://www.ymparisto.fi/sv-FI/Natur/Arter/Uppfoljning_av_arter/Uppfoljningen_av_vitkindade_gass.

² AEWA International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose, Technical Series No 70.

och några regioner i inlandet. Det höstbestånd som häckar i Finland och som också omfattar ungar födda samma år har över 30 000 individer. Den vitkindade gåsen häckade länge endast på den arktiska tundran, där beståndet främst förekom kring Barents hav.

Pohjanlahti	Bottniska viken
Varsinais-Suomi	Egentliga Finland
Läntinen Suomenlahti	Västra Finska viken
Sisämaa	Inlandet
YHTEENSÄ	SAMMANLAGT

Utveckling för höstbeståndet av vitkindad gås som häckar i Finland 2008–2019, efter region (individer i början av september)³

3.2 Skador som har orsakats av vitkindad gås

Merparten av gässen övervintrar i Nederländerna och Tyskland. De vitkindade gäss som övervintrar i Finland kommer tillbaka på våren, främst i april. Flockarna arktiska vitkindade gäss betar i odlingsområden maximalt i en månad på hösten och mer oregelbundet på våren, vanligen i cirka två veckor. Skadornas inverkan på vallar är dock långvarigare. Vitkindade gäss har orsakat ekonomiska skador på åkrar på våren och hösten när de har samlat reservnäring för att börja häcka eller fortsätta flyttningen. Under våren har jordbruket orsakats skördeförluster i maj, främst i fråga om fodervall och höstråg- och höstvetesbrodd. Gässen har också betat utsädespannmål som har såtts på åkrarna. Dessutom har gåsens avföring hamnat i foderbalar, vilket har gjort att vallskörden inte har kunnat användas som foder. På hösten har jordbrukarna orsakats skördeförluster åtminstone i fråga om höstråg och i någon mån korn och fodervall. Dessutom orsakas jordbrukare kostnader för en ny sådd på den förstörda vegetationen och för den tid som har

³ <https://www.birdlife.fi/suojelu/lajit/tulokaslajit/valkoposkihanhi/valkoposkihanhilaskennat/>.

använts för att skrämman bort fåglar och på annat sätt förebygga skador. Vitkindad gås undviker hög växtlighet och landar därför inte på otröskade åkrar, utom stora åkrar med liggsäd.⁴

På våren samlas stora flockar vitkindad gås på åkrar i Parikkala, Kides och Tohmajärvi samt söder om Kouvola. På våren har de största flockarna på mer än 50 000 individer upptäckts mellan den 14 och den 21 maj. Det sammanlagda antalet individer som rastade i Södra respektive Norra Karelen var cirka 56 000 våren 2016, cirka 200 000 våren 2017 och cirka 650 000 våren 2020. På så sätt finns det stora variationer i antalet individer som rastar i Finland mellan olika år, och läget påverkas av väderförhållandena, framför allt den rådande vindriktningen under flyttningen. På hösten samlas stora flockar vitkindad gås på åkrar i Polvijärvi, Outokumpu, Libelits, Joensuu, Rääkkylä, Tohmajärvi och Kides i Norra Karelen. Hösttid är åkerfält i Parikkala och Villmanstrand betydande rastplatser i Södra Karelen. Viktiga områden i Kymmenedalen finns särskilt i Kouvola och Itis. Antalet individer som flyger via Finland ökar avsevärt.

I Nyland rastar stora flockar hösttid i Lapträsk och Buckila i den östra delen av landskapet. I Päijänne-Tavastland upptäcks stora flockar rastande individer framför allt i Orimattila. På hösten har de största flockarna, mer än 50 000 individer, upptäckts mellan den 18 september och den 30 oktober under de år som har varit föremål för granskning. Totalt sett verkar det som om den vitkindade gåsen på våren rastar endast i vissa regioner och största delen flyttar över Finland utan att de rastar i landet. Hösttid rastar en större del i Finland och i en större region. De största flockarna som har upptäckts i enskilda områden är betydligt större på hösten än på våren.⁵

Vitkindad gås orsakade första gången under 2008 skördeskador för vilka bidrag för 30 000 euro betalades ut i området för NTM-centralen i Södra Österbotten med stöd av miljöministeriets beslut om bidrag för att ersätta skador förorsakade av fridlysta sällsynta djur (1626/1991). I Norra Karelen betalades ersättningar på sammanlagt 1 710 euro för skador som orsakades 2009. År 2018 orsakade den vitkindade gåsen skördeskador som sammanlagt uppgick till cirka 1,1 miljoner euro, av vilket ungefär en miljon euro betalades i området för NTM-centralen i Norra Karelen.⁶ År 2019 uppgick de utbetalda ersättningarna sammanlagt till cirka 1,6 miljoner euro, av vilket ungefär 900 000 euro betalades i området för NTM-centralen i Norra Karelen.

Våren 2020 var läget med vitkindad gås särskilt exceptionellt i Norra Karelen och Sydöstra Finland. Då anlände den vitkindade gåsen ungefär en vecka i förtid (i slutet av april) och största delen rastade i Finland i cirka en månad. Uppskattningsvis 650 000 individer betade i östra Finland. Det finns flera skäl till läget, bland annat den tidiga våren, och den kalla perioden i början av maj, varför flyttningen inte fortsatte och fåglarna rastade i Finland länge, i cirka en månad. När vallen och brodden tog slut åt gåssen även utsädesfröna av den spannmål och andra växter som hade odlats på åkrarna. På lång sikt påverkas ökningen i skadorna inte enbart av den snabba beståndsökningen utan även av klimatförändringarna och ändringen av odlingsmetoderna i Ryssland. Det gäller att även framöver förbereda sig på motsvarande exceptionella förhållanden. Med hänsyn till utvecklingen av beståndet är det mycket sannolikt att skadorna fortsätter att öka och upprepas på våren och hösten varje år.

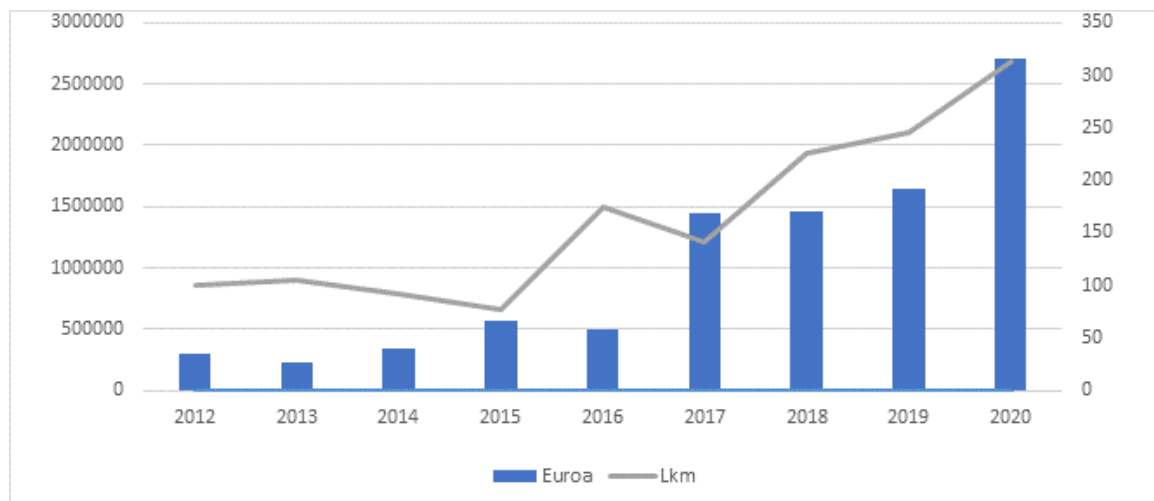
Våren 2020 orsakade den vitkindade gåsen betydande skador, särskilt på djurgårdar och vallodlingar. Beloppet på ersättningarna för skadorna i Finland uppgick till cirka 2,7 miljoner euro. Gåsen orsakade

⁴ https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Rauhoitettujen_lintujen_aiheuttamat_haitat__mita_voin_tehda/Valkoposkianhi.

⁵ NTM-centralen, Lintupellot rauhoitettujen lintulajien aiheuttamien satovahinkojen ennaltaehkäisevävä keinona, s. 14–15.

⁶ NTM-centralen, Lintupellot rauhoitettujen lintulajien aiheuttamien satovahinkojen ennaltaehkäisevävä keinona, s. 4.

skördeskador som berättigade till ersättning på över 5 200 hektar till ett belopp på cirka 1,7 miljoner euro i Norra Karelen och till ett belopp på cirka 0,8 miljoner euro i Södra Karelen. Skadorna är stora eftersom det för ekologiska gårdar är mycket dyrt och svårt att skaffa foder som kan ersätta de förstörda skördarna. Cirka 28 procent av åkerarealen i Norra Karelen och cirka 16 procent i Sydöstra Finland är ekologiskt odlad eller befinner sig i en övergångsfas.

Euroa	Euro
Lkm	Antal

Figuren beskriver utvecklingen av ersättningsbeloppen 2012–2020. För 2020 visar tabellen endast eurobeloppet och antalet ersättningar som har betalats ut för skadorna orsakade våren 2020.

3.3 Förebyggande av skador

3.3.1 Metoder för att skrämman bort fåglar

Man har försökt förebygga förekomst av skador som orsakas av vitkindad gås genom olika metoder för att skrämman bort fåglar från odlingsområden. Metoderna har omfattat gasfyllda bollar, drakbollar, stora gummibollar, inhägnade åkerskiften, varningsljud för gäss, högljudda smällar, örnläten, klart ljus, gaskanoner, drönare och hökdrakar. De flesta metoder har dock endast haft en kortvarig eller tillfällig effekt. Dessutom blir fåglarna vana vid apparaterna eller kommer genast tillbaka när verksamheten avbryts. Användningen av hundar har också testats, men det kräver närvaro av en handledare och även flera hundar för att hundarna ska orka. Bortskrämmandet gör dessutom att fåglarnas energiintag ökar och därigenom behovet av föda samt omfattningen av skadorna.⁷

Våren 2020 testades användningen av laserskrämmor som visade sig vara effektiva. Laserskrämman är emellertid dyr (cirka 10 000 euro per stycke), dess räckvidd är liten (5–8 hektar) och användning av apparaten kräver utbildning eftersom det behövs expertis. Problemet är dessutom risken för att fåglarna

⁷ Birdlife har gjort en utredning om möjligheterna att förebygga skador som orsakas jordbruket av fåglar. Utredning: Lintujen aiheuttamien maatalousvahinkojen ennaltaehkäisy – kansainvälisiä kokemuksia keinoista, Birdlife 2019 (Förebyggande av jordbruksskador som orsakas av fåglar – internationella erfarenheter av olika metoder).

blir tillfälligt eller permanent blinda. Det är dock möjligt att skydda särskilda objekt, som försöksområden, med laserskrämmor.

För tillfället undersöker Naturresursinstitutet effektiviteten i olika metoder för att skrämman bort fåglar. Bortskrämandet av fåglar leder dock ofta till att problemet flyttas någon annanstans, om det till exempel inte finns några fågelåkrar där fåglarna kan rasta och beta utan att orsaka skada.

3.3.2 Fågelåkrar

För fågelåker kallas ett åkerskifte där den odlade växtarten och skiftets läge, form och storlek har valts med tanke på de fåglar som orsakar skördeskador. Fåglarna ska ha möjlighet att beta och rasta på åkerskiftet i lugn och ro. Det är också möjligt att ta ut skörd från skiftet, men det huvudsakliga syftet är att locka flyttande fåglar till skiftet och att på så sätt minska fågelskadorna på de omgivande odlingarna. Områden som är reserverade för gäss gör det möjligt att skrämman bort gäss från andra odlingsområden.

En fågelåker som är lämplig för vitkindad gås upprättas med en högkvalitativ vallblandning som bygger på timotej. Dessutom ska fröblandningen innehålla klöver eller ärt. Det är relevant att behålla växtligheten på 6–10 cm höjd när den vitkindade gåsen flyttar, dvs. vartid mellan den 5 och den 25 maj och hösttid mellan den 15 september och den 31 oktober. Detta kan genomföras så att vallen första gången slås i juli och andra gången före mitten av september med tanke på gåsens höstflyttning. Det foder som har skördats från fågelåkrarna kan utnyttjas om det sett till kvaliteten är lämpligt. Det behövs ingen slåtter i maj innan den vitkindade gåsen flyttar, eftersom vallen då naturligt är lagom låg för arten. På hösten kan en fågelåker utöver den ovan beskrivna även vara ett tröskat sädesfält där det växer hö eller klöver som fånggrödor.

Fågelåkrarna för vitkindad gås ska finnas på stora åkerfält på över 100 hektar och så nära vattendrag som möjligt så att gässen kan övernatta där. En fågelåker ska omfatta 7–10 hektar. Enligt erfarenheterna i Södra respektive Norra Karelen kan den vitkindade gåsen rasta på samma åkerskiften i flera veckor.⁸ När åkrar planeras är det bra att beakta gåsobservationerna och skadorna under de tidigare åren.

Inom ramen för programmet för utveckling av landsbygden i Fastlandsfinland (nedan *landsbygdsprogrammet*) 2014–2020 har jordbrukare erbjudits miljöavtal om tran-, gås- och svanåkrar. Åtgärden är främst planerad för tranans bete och genomförs på cirka 850 hektar. De fågelåkrar som upprättats genom åtgärden har i sin nuvarande form bedömts ha en liten effekt. Därför har det ansetts vara nödvändigt att utveckla åkrarna med tanke på nästa GJP-period (2021–2027).

En av de viktigaste orsakerna till den dåliga sammanlagda effekten av fågelåkrarna är att åkrarna inte på ett systematiskt sätt har upprättats på de mest betydande rastplatserna under tranans, gåsens och svanens flyttning.⁹

Naturvårdsåker med vall och mångfaldsåker

⁸ NTM-centralen, Lintupellot rauhoitettujen lintulajien aiheuttamien satovahinkojen ennaltaehkäisevävä keinona, s. 27.

⁹ NTM-centralen, Lintupellot rauhoitettujen lintulajien aiheuttamien satovahinkojen ennaltaehkäisevävä keinona, s. 4–8.

Under den pågående GJP-perioden och övergångsperioden 2021–2022 kan naturvårdsåkrar med vall eller mångfaldsåkrar som omfattas av miljöförbindelsen om miljöersättningar fungera som fågelåkrar. När fågelåkrar upprättas och hävdas gäller det dock att iaktta de villkor som fastställs för naturvårdsåker med vall och mångfaldsåker i landsbygdsprogrammet.

År 2019 fanns det naturvårdsåkrar med vall på cirka 60 000 hektar. På en naturvårdsåker med ska det växa både mångårig vall eller mångårigt hö på ett skifte under minst två vegetationsperioder. Vallen eller höet ska slås minst vartannat år och, i fråga om ogräs, varje år och slätteravfallet får utnyttjas. Det är även möjligt att utnyttja den som betesmark. Ersättningen är 100 eller 120 euro per hektar och år, beroende på till vilket område åtgärderna har riktats. Dessutom utbetalas de övriga åkerarealstöden.

År 2019 fanns det mångfaldsåkrar på cirka 21 500 hektar. En mångfaldsåker kan upprättas antingen med vilt- och landskapsväxter som sås varje år eller med tvååriga växter som är lämpliga för fåglar i odlingslandskapet. Vilt- och landskapsväxterna ska sås varje år. Växterna behöver inte slås, men det får göras. Däremot är det inte tillåtet att låta boskap beta på åkrarna. En alltför lång växtlighet lockar dock inte den vitkindade gåsen att komma och beta. Ersättning betalas ut för 300 euro per hektar och år utöver de övriga åkerarealstöden.

3.3.3 Undantag från fågelskydd

Vitkindad gås är en art som är fridlyst genom naturvårdslagen. Därför är det förbjudet att avliva och störa gåsen, om ett undantag inte har beviljats med stöd av naturvårdslagen. Lagen har tillämpats så att det inte alltid krävs ett undantag för att fridfullt skrämja bort eller omdirigera gäss eller andra fridlysta fåglar. Behovet av undantag bedöms bland annat genom granskning av om det är fråga om en viktig plats under flyttningen, om platsen finns nära ett Natura-område eller om det är fråga om ett föremål enligt programmet för skydd av fågelsjöar eller något annat fågelområde som har identifierats som viktigt (IBA, FINIBA, MAALI).¹⁰

I enstaka fall kan NTM-centralen med stöd av 49 § 3 mom. i naturvårdslagen bevilja undantag från fridlysningsbestämmelserna för fåglar på de grunder som nämns i artikel 9 i fågeldirektivet. Ansökningarna om tillstånd till undantag handläggs och avgörs för hela Finland av Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland. För det första, förutsätter beviljandet av undantag från fridlysningsbestämmelserna för fåglar under alla omständigheter att någon annan godtagbar lösning inte finns att tillgå. Detta ska alltid bedömas från fall till fall. Andra godtagbara lösningar kan vara till exempel lösningar som förebygger skador eller anpassning av verksamheten efter det läge som orsakats av arten. I så fall ska lösningen vara relevant och fungerande, med andra ord ska den vara skälig för den sökande och avhjälpa problemet tillräckligt effektivt och på ett tillfredsställande sätt. Sådana metoder för att förebygga skador som redan tidigare i motsvarande problemsituationer visat sig vara ineffektiva kan inte betraktas som godtagbara lösningar.

Beviljandet av undantag förutsätter även att något av de skäl som anges i fågeldirektivet är tillämpligt på den aktuella situationen. Enligt artikel 9 i fågeldirektivet kan undantag medges med följande anledningar:

a) – Av hänsyn till människors hälsa och säkerhet.

¹⁰ IBA är ett globalt viktigt fågelområde för BirdLife, dvs. Important Bird and Biodiversity Area, FINIBA ett viktigt fågelområde i Finland för BirdLife, dvs. Finnish Important Bird Area, och MAALI ett viktigt fågelområde på landskapsnivå.

- Av hänsyn till flygsäkerheten.
- För att förhindra allvarlig skada på gröda, boskap, skog, fiske och vatten.
- För att skydda flora och fauna.

b) För forsknings- och utbildningsändamål, för återinplantering och återinförsel och för den uppfödning som krävs för detta.

c) För att under strängt kontrollerade förhållanden och på selektiv grund tillåta fångst, hållande i fångenskap eller annan förnuftig användning av vissa fåglar i litet antal.

Ovannämnda villkor för undantag är även tillämpliga när undantag från fredning av fågelvilt beviljas med stöd av jaktlagen.

Bestämmelserna i naturvårdslagen möjliggör inte ett allmänt undantag från fridlysning. Däremot ska undantag i enskilda fall beviljas en viss sökande som visar att de lagstadgade villkoren är uppfyllda. När det gäller de skador som orsakas av vitkindad gås är det problematiskt att skadorna inträffar på olika orter under olika år bland annat på grund av väderförhållandena och därför inte kan förutses efter fastighet eller ägare, dvs. var gåsen kommer att orsaka skador, när och hur allvarliga skadorna kommer att bli. På grund av dessa faktorer är det svårt att placera eventuella fågelåkrar och att optimera tidpunkterna för sådd och slätter.

Sedan början av 2015 har Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland fattat beslut om 35 ansökningar om undantag gällande vitkindad gås och gett 32 positiva beslut. Av de ansökningar som behandlats har 19 gällt åkerskador och 16 andra skador. Tre ansökningar som gällt åkerskador har även omfattat ett forskningssyfte. De ansökningar som inte gällt åkerskador har berört parker, golfbanor, badstränder och vattentäkter. Grunderna till undantag har varit folkhälsa, allmän säkerhet och forskning.

Sedan början av 2015 har beslut fattats för 19 ansökningar om undantag med syftet att förebygga skördeskador, och alla undantag har beviljats. Före 2020 har enbart tre undantag till avskjutning sökts och två undantag har beviljats. År 2016 beviljades inte tillstånd till avskjutning enligt ansökan, men enligt beslutet var andra åtgärder för att skrämma bort fåglar tillåtna. I enlighet med ansökan har Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Karelen beviljats ett undantag som tillåter avskjutning av 20 vitkindade gäss 2019 respektive 2020. Undantaget har beviljats i forskningssyfte och för att förebygga allvarliga skador på odlingar. Undantaget har beviljats med omedelbar verkställighet och har inte överklagats. Med stöd av undantaget sköts inga gäss under 2019. Den 19 maj 2020 beviljades tolv jordbrukare i Tohmajärvi undantag som tillåter avskjutning av vitkindade gäss hösttid i syfte att effektivisera andra metoder att skrämma bort fåglarna. Tillståndet beviljades för två år (2020–2021) så att jordbrukarna hösttid får skjuta sammanlagt högst 375 individer per år, dvs. sammanlagt 750 individer. Beslutet har överklagats och har därför inte vunnit laga kraft. I början av augusti 2020 var sammanlagt åtta ansökningar om undantag gällande vitkindad gås anhängiga. Alla ansökningar rörde förebyggande av skördeskador och avskjutning av fåglar som metod för att skrämma bort fåglar.

Ändring i undantagsbeslut som är förenliga med naturvårdslagen kan sökas inom 30 dagar. Enligt 122 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019) får ett beslut inte verkställas förrän det har vunnit laga kraft, dvs. efter tiden för ändringssökande och en eventuell behandling av ändringen. Med stöd av 3 mom. i paragrafen får ett beslut, trots att det inte har vunnit laga kraft, verkställas på de grunder som anges i lag. Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland har hittills fastställt en omedelbar

verkställighet, när ett beslut om undantag i syfte att förebygga skördeskador har fattats under eller nära den period då den vitkindade gåsen flyttar. I dessa situationer skulle det ha varit omöjligt att förebygga skördeskador, om de åtgärder som tillåts i besluten hade skjutits upp till en tidpunkt efter tiden för sökande av ändring. Därför har beslutet till sin natur ansetts vara sådant att det ska verkställas omedelbart.

3.4 Nuvarande bidrag utifrån skador

3.4.1 Allmänna principer

Skador som orsakas av vilda djur omfattas inte av statens skadeståndsansvar. Juridiskt sett är de penningmedel som betalas för skadorna bidrag, inte skadeersättningar. Bidrag för skador som orsakas av vilda djur är en metod för den offentliga makten att balansera skadorna orsakade av djur som är fridlysta genom naturvårdslagen och att på så sätt främja politik som syftar till att skydda vilda djur. Bidrag för skador orsakade av arter som är fridlysta genom naturvårdslagen bygger på miljöministeriets beslut (miljöministeriets beslut om bidrag för att ersätta skador förorsakade av fridlysta sällsynta djur 1626/1991, ändrat genom 838/2010).

Enligt 1 § i miljöministeriets beslut beviljas bidrag inom ramen för det anslag som årligen anvisats i statsbudgeten för att ersätta skador som orsakats jordbruket, skogsbruket eller fiskerinäringen samt för skador på byggnader. Bidrag betalas oberoende av vilken sällsynt djurart som är fridlyst genom naturvårdslagen som har orsakat skadan. Villkoren för vem som kan få bidrag har inte begränsats.

Enligt miljöministeriets beslut (2 §) beviljas bidrag inte, om den som lidit skadan har vägrat att medverka till att förebygga den eller själv har del i att skadan uppkommit. Enligt besluten om beviljande av anslag ska bidragen om möjligt användas för att utveckla utrustning och konstruktioner som förebygger uppkomsten av skador. Enligt beslutet ska ansökan även åtföljas av ett utlåtande av polisinrättningen. I praktiken har ett utlåtande av polisinrättningen inte krävts, utan utlåtandena ges av kommunens landsbygdsnäringsmyndighet.¹¹

3.4.2 Förfarandet för ansökan om och utbetalning av bidrag

De regionala NTM-centralerna beviljar bidrag för förorsakade skador utifrån ansökan av den som lidit skada. Miljöministeriet fastställer bidragskvoterna för varje NTM-centrals verksamhetsområde efter det att NTM-centralerna har tillställt ministeriet sammandrag över de ansökningar som lämnats in (2 § i miljöministeriets beslut). Bidragen för skador orsakade av fridlysta arter betalas under miljöministeriets moment i statsbudgeten. Enligt miljöministeriets gällande beslut betalas ersättningarna före utgången av året. De senaste åren har bidrag betalats ut två gånger om året, vilket särskilt har påskyndat utbetalningen av bidrag för skador förorsakade på våren.

Utgångspunkten för bidragsförfarandet har varit att bidrag beviljas inom ramen för det anslag som årligen anvisas för miljöministeriet i statsbudgeten. På grund av de knappa anslagen har syftet varit att endast

¹¹ Slutrapport för projektet för beredning av lagstiftning som gäller förfaranden för ersättning och förebyggande av skador orsakade av arter som fridlysts med stöd av naturvårdslagen, s. 24.

skador på jordbruk ersätts till fullt belopp. I fråga om andra skador än skador på jordbruk har en viss självriskandel förutsatts för de skadelidande.

I miljöministeriets beslut finns inga bestämmelser om anmälan, identifiering eller bedömning av skador och det krävs inte heller någon skadeanmälan. Enligt nuvarande praxis har identifieringen och bedömningen av skador på jordbruk ansetts höra till kommunens landsbygdsnäringsmyndighet.

Enligt praxis betalas bidrag endast för direkta skador på skörden. För närvarande beaktas arbetskostnaderna inte. Omprövning av NTM-centralernas bidragsbeslut enligt statsunderstödslagen (688/2001) får begäras hos NTM-centralerna. Det beslut som meddelas med anledning av begäran om omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Besvär över förvaltningsdomstolens beslut får endast anföras om högsta förvaltningsdomstolen har beviljat besvärstillstånd.¹²

3.4.3 Skador på jordbruk

Ett villkor för ersättningsansökan har varit att den åtföljs av en bedömning av kommunens landsbygdsnäringsmyndighet. Bedömningen ska ha grundat sig på att skadan konstaterats i rätt tid på ort och ställe. Ersättningarna för sådana skador på jordbruk som orsakats av fridlysta arter grundar sig på Livsmedelverkets föreskrifter om priser per enhet (euro/kg) och normskördar (kg/ha). Föreskrifterna meddelas årligen i slutet av mars eller april under det år som följer på skördeåret i fråga.

Enligt 10 § 3 mom. i viltskadelagen (105/2009) beräknas värdet av en växtarts normskörd genom att det pris per enhet som enligt Livsmedelsverkets föreskrift fastställts för växtarten i fråga används som koefficient. Livsmedelsverket fastställer med stöd av viltskadelagen¹³ de normskördar och priser per enhet som ska användas vid ersättning av odlingsskador enligt principerna i 6 § och 7 § i den upphävda lagen om ersättande av skördeskador. Priserna per enhet fastställs så att de motsvarar de genomsnittliga försäljningspriserna under skördeåret i fråga (6 §). Normskörden är det aritmetiska medelvärdet av skördemängderna under de fem år som föregår skådeåret. Vid beräkningen av medelvärdet beaktas inte den största eller den minsta skörden. Om det inte finns uppgifter om skördemängderna för fem år, beräknas normskörden som det aritmetiska medelvärdet av skördemängderna under de tre år som föregår skådeåret (7 §).

Som årliga enhetspriser och genomsnittliga skördar använder Livsmedelsverket alltid i första hand Naturresursinstitutets statistik. Statistiken omfattar dock inte alla uppgifter, framför allt inte enhetspriser, varför man vid fastställandet av enhetspriser utnyttjar de genomsnittspriser som fås från industrin och sakkunniga i branschen (Kasvistieto Oy, ProAgria).¹⁴

3.5 Rättslig reglering i Sverige och Estland

Undantag från skydd av vitkindad gås bygger på bestämmelser som har utfärdats med stöd av jaktlagen (1987:259 i Sverige och jahiseadus 2013 i Estland). I Sverige och Estland är avlivandet av fåglar med stöd av

¹² Slutrapport för projektet för beredning av lagstiftning som gäller förfaranden för ersättning och förebyggande av skador orsakade av arter som fridlysts med stöd av naturvårdslagen, s. 24–25.

¹³ Lag om ändring av viltskadelagen (318/2019).

¹⁴ Slutrapport för projektet för beredning av lagstiftning som gäller förfaranden för ersättning och förebyggande av skador orsakade av arter som fridlysts med stöd av naturvårdslagen, s. 25–26.

undantag genom metoder som fastställs i jaktlagstiftningen än så länge begränsat till hösttid och endast tillåtet på skördeåkrar. Den allmänna bestämmelsen tillåter att reagera på hotande skador utan dröjsmål. Jakten på individer som betar på åker skrämmer genast bort fågelflocken, vilket minskar skadornas omfattning. Trots att Sveriges jaktförordning innehåller bestämmelser om undantag från skydd av vitkindad gås, är arten ingen viltart i samma bemärkelse som i Finland. I Sverige saknas en sådan indelning. När bestämmelser om undantag från skydd införs ingår de alltid i jaktförordningen. Så är också fallet till exempel för trana och sångsvan.

I Sveriges jaktförordning (1987:905) ingår en allmänt tillämplig bestämmelse om skydds jakt för att förebygga skador i 26 §. Enligt bestämmelsen får jakträttshavare bedriva jakt under de tider och övriga villkor som anges i bilaga 4 till förordningen och även göra ingrepp i fåglars bon och ägg. Enligt bilaga 4 får vitkindad gås jagas i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Blekinge och Skåne län årligen mellan den 21 augusti och den 15 november, om fåglar uppträder vid fält med oskördad gröda.

Dessutom kan skydds jakt med stöd av förordningen tillåtas genom den behöriga myndighetens, dvs. länsstyrelsens, beslut i fråga om andra djur än stora rovdjur (24 §), om de villkor för undantag enligt habitatdirektivet och fågeldirektivet som anges i 23 a § är uppfyllda. Enligt 9 b § ska det i sådana beslut anges vilka arter som berörs av skydds jakt, vilka medel som får användas, vilken tid och vilket område som avses, de villkor som behövs för att undvika skador för arternas bestånd och den kontroll som kommer att ske. Skydds jakt efter vitkindad gås fick till exempel bedrivas på Gotland under perioden 1 april–31 maj 2020, när fåglar uppehöll sig vid åker med oskördad gröda, och antal fällda fåglar måste rapporteras till länsstyrelsen inom en vecka. I Gotlands län var det tillåtet att jaga högst 500 vitkindade gäss.¹⁵

Den svenska miljömyndigheten (Naturvårdsverket) lämnade över sitt förslag på nya jakttider till regeringen den 22 juni 2020. Enligt förslaget ska vitkindad gås läggas till i arter som får jagas i närheten av flygplatser (bilaga 4, punkt 6) året om, när fåglar uppträder i flock om minst fem individer vid fält med oskördad gröda eller kan medföra olägenhet för människors hälsa.¹⁶

I Estland är vitkindad gås definierad som viltart i en bilaga som har utfärdats med stöd av 4 § 3 mom. i jaktlagen. Enligt 3 § 4 mom. i jaktförordningen (jahieeskiri 2013) får vitkindad gås jagas under perioden 20 september–30 november på skördeåkrar i syfte att undvika skador orsakade av fåglarna. I Estland är vårjakt på vitkindad gås inte tillåten, och jaktlagen innehåller inga bestämmelser om särskilda regionala tillstånd till skydds jakt. Undantag beviljas med stöd av naturvårdslagen. Till skillnad från Finland kan bestämmelser i två lagar tillämpas på en och samma art. För tillfället pågår en undersökning i Estland baserat på ett beviljat undantagstillstånd. I undersökningen utreds det hur väl avskjutning av vitkindade gäss fungerar som en av metoderna för att förebygga skador orsakade av gäss vårtid (ett muntligt besked den 29 maj 2020 Hanno Zingel, miljöministeriet i Estland).

I Europeiska unionens domstol har det inte prövats huruvida skydds jakten i Sverige och Estland stämmer överens med fågeldirektivet, och frågan har inte heller diskuterats med kommissionen (ett meddelande från en tjänsteman i kommissionen den 17 juli 2020). Det senast tillgängliga antalet avskjutna vitkindade gäss (2018) rapporterat till kommissionen var cirka 2 000 i Sverige respektive cirka 4 500 i Estland.

¹⁵ <https://www.lansstyrelsen.se/gotland/djur/jakt-och-vilt/skydds jakt/skydds jakt-efter-vitkindad-gas.html>.

¹⁶ Naturvårdsverkets förslag på jakttider, NV-08122-18, <https://www.naturvardsverket.se/upload/var-natur/jakt/jakttider/naturvardsverkets-forslag-pa-jakttider.pdf>.

3.6 Sammandrag av utmaningarna med nuvarande metoder för att begränsa skador

Ett betydande problem med metoderna för att skrämman bort fåglar är att den vitkindade gåsen snabbt blir van vid passiva skrämmelementer. För att aktiva metoder ska vara effektiva krävs det i sin tur så stora resurser att jordbrukare eller andra aktörer inte har tillgång till sådana.

Utmaningen med undantag från skydd är att jordbrukarna inte är tillräckligt medvetna om möjligheten att ansöka om undantag och om att ett undantagsförfarande enligt naturvårdslagen vid behov möjliggör avskjutning i syfte att skrämman bort fåglar, om alla andra metoder har bedömts som otillräckliga. Utmaningen med behandlingen av ansökningar om undantag är att de resurser som har reserverats för behandlingen är knappa.

En stor brist i det nuvarande fågelåkersystemet är att fågelåkrarna inte på ett systematiskt sätt har upprättats på de mest betydande rastplatserna under tranans, gåsens och svanens flyttning. Dessutom har fågelåkeråtgärderna främst riktats till tranflockar. Vid vård av naturvårdsåkrar med vall och mångfaldsåkrar gäller det under den nuvarande programperioden att iaktta de fastställda villkoren, och därför fungerar naturvårdsåkrar och mångfaldsåkrar inte nödvändigtvis som fågelåkrar. I nuläget kan nya åkrar enligt fågelåkeråtgärden inte upprättas före 2023 på grund av övergångsperioden för GJP-programmet.

Vad gäller bidrag har det bland annat ansetts vara problematiskt att arbetskostnaderna har utelämnats från de bidragsberättigande kostnaderna.

4 Förslag och alternativ för lösning¹⁷

4.1 Behov av en övergripande lösning

Det krävs en övergripande lösning för att minska skador och olägenheter som orsakas av vitkindad gås. Lösningen består både av att skrämman bort fåglar med stöd av undantag och av områden som är lämpliga som betesplatser och som de bortskrämda fåglarna kan förflytta sig eller söka sig till själva. Till den del skador som orsakas odlingar inte kan förebyggas genom att skrämman bort fåglar är ersättningsystemet ett komplement till urvalet av metoder.

I nuläget är hantering av beståndet av vitkindad gås genom jakt inte möjlig inom EU på grund av begränsningarna i fågeldirektivet. Vitkindad gås borde fogas till bilaga II till fågeldirektivet för att hantering av beståndet skulle vara möjlig. En sådan ändring av fågeldirektivet har inte planerats.

4.2 Utveckling av metoderna för att skrämman bort fåglar

De flesta metoder som har testats för att skrämman bort fåglar har visat sig fungera dåligt och det önskade resultatet har inte nåtts. Arbetsgruppen föreslår att undersökningen, utvecklingen och tillämpningen av de metoder som har konstaterats vara mest effektiva och av avskjutning som sker i syfte att skrämman bort fåglar ska fortsätta.

Bland skrämman metoderna har laserskrämman visat sig vara bäst fungerande. På grund av höga kostnader, en begränsad räckvidd och krävande användning kan laserskrämman emellertid främst användas för att skydda särskilda objekt som försöksområden.

Arbetsgruppen föreslår även att det ska vara ändamålsenligt att arrangera en idéävling för att utveckla skrämman metoder.

4.3 Utveckling av undantag från skydd

Arbetsgruppen har granskat förutsättningarna för att effektivisera förebyggandet av skador i den rådande situationen, där en ändring av bilagorna till fågeldirektivet inte har planerats och eventuella lösningar ska genomföras inom ramen för den nationella lagstiftningen och de undantag som kan medges utifrån artikel 9 i fågeldirektivet.

Arbetsgruppen föreslår att det system med tillstånd till undantag som avses i naturvårdslagen ska utvecklas så att systemet ska ge bättre möjligheter att genom tillräckligt effektiva åtgärder förbereda sig och reagera på sådana omfattande exceptionella lägen som läget var våren 2020.

Arbetsgruppen anser också att det är möjligt att överväga förutsättningar för att med stöd av naturvårdslagen bevilja undantag för geografiskt avgränsade områden i syfte att förebygga allvarliga skador.

¹⁷ En detaljerad analys av effekterna av alternativen för lösning har inte gjorts inom ramen för denna rapport. Effekterna kan analyseras när alternativen för lösning övervägs igen.

Vad gäller Finland använder arbetsgruppen inte i begreppet *skydds jakt* (suojametsästys, översatt från svenskan) i beslutet om tillsättande. I motsvarande syfte använder arbetsgruppen främst begreppet *undantagsbaserad avskjutning*.

4.3.1 Utveckling av det nuvarande systemet med tillstånd till undantag

År 2015 koncentrerades hela behandlingen av ansökningar om undantag från skydd av fridlysta fåglar i Finland (utom Åland) till Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland. Syftet var att effektivisera och harmonisera behandlingen av tillstånd till undantag. Efter detta har skadorna orsakade av vitkindad gås ökat betydligt framför allt i östra Finland.

Samarbetet mellan tillståndsmyndigheten och de regionala NTM-centralerna bör intensifieras för att informationen om regionala förhållanden förmedlas till tillståndsmyndigheten på ett effektivt sätt. Numera fattas besluten om att skrämja bort arter som orsakar betydande skador långt borta från de områden där skadorna inträffar. Arbetsgruppen föreslår kartläggning och utvärdering av de fördelar som kan uppnås genom att behandlingen av tillstånd till undantag gällande fåglar som är fridlysta genom naturvårdslagen decentraliseras till flera NTM-centraler. Om behandlingen skedde vid flera NTM-centraler, skulle likabehandling av sökande garanteras även framöver. Tillräckliga resurser för behandling av tillstånd till undantag ska säkerställas vid alla alternativ.

De utvecklingsförslag som behandlas nedan kan troligen påskynda beslutsfattandet i fråga om tillstånd till undantag.

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland har redan gett ett beslut om beviljande av undantag från skydd på en gång för flera jordbrukares fastigheter. Beslutet kan fungera som modell för att grupper av jordbrukare som troligen kommer att lida allvarlig skada på grund av tidigare skadehändelser, genom en gemensam ansökan, ansöker om undantag till en begränsad avskjutning i syfte att skrämja bort vitkindade gäss.

Fördelen med ett sådant gemensamt undantag är kostnadseffektivitet. Enskilda sökandes kostnader för utarbetande av ansökan minskar, antalet ansökningar minskar och den administrativa behandlingen av tillståndsansökningar går därigenom snabbare. Det kan bli enklare att visa sannolikheten för allvarliga skador på ett mer omfattande geografiskt område än på en enskild fastighets nivå. För ett mer omfattande område är det dessutom enklare att säkerställa att åtgärderna för att skrämja bort fåglar kan samordnas på ett effektivt sätt så att fåglarna inte förflyttar sig från en skördeåker till en annan, utan att de förflyttar sig till en åker som är avsedd som betesmark.

Arbetsgruppen föreslår att jordbrukare som tidigare drabbats av skördeskadorna orsakade av vitkindad gås på ett mer effektivt sätt ska informeras om möjligheten att ansöka om undantag från skydd i syfte att förebygga allvarliga skador orsakade av gåsen och att jordbrukarna uppmuntras att ansöka om undantag tillsammans med andra jordbrukare i området.

Arbetsgruppen föreslår att anvisningarna om ansökan om undantag ska utvecklas och att de uppgifter som behövs ska förtecknas på ett tydligt sätt så att tillståndsmyndigheten inte på grund av bristfälliga indata behöver be sökanden lämna ytterligare uppgifter för att kunna behandla ansökan och för att behandlingen av ansökan inte i onödan ska fördröja.

Arbetsgruppen föreslår även att det elektroniska systemet ska utvecklas med tanke på ansökning, behandling och rapportering av tillstånd till undantag så att systemet ska lämpa sig bättre för sammanställning av ansökningar i syfte att förebygga skördeskador som orsakas av vitkindad gås. Detta ökar kostnadseffektiviteten, eftersom både tillståndssökandens och tillståndshandläggarens arbete går lättare och snabbare. Vid behandlingen av ansökningar om tillstånd till undantag används aktuell information (uppgifter om odlingar i basskiftesregistret, observationer om vitkindade gäss, ersättningsläge, kommunens landsbygdsnäringsmyndighets bedömningar av skördeskador, fågelåkrarnas läge osv.).

Vid undantagsförfarandet använder Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland redan nu i enlighet med 122 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden möjligheten att förordna att ett beslut verkställs trots att beslutet inte har vunnit laga kraft, om beslutet till sin natur är sådant att det ska verkställas omedelbart, dvs. när det är nödvändigt för att undvika allvarliga skador. Vanligen begärs en omedelbar verkställighet i ansökningar om undantag, men Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland har också på eget initiativ förordnat om den, om beslutet utan förordnande om verkställigheten hade mist sin betydelse under tiden för sökande av ändring. Vid varje beslut bedömer Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland fortfarande behovet av och de rättsliga förutsättningarna för att förordna att beslutet ska verkställas trots ändringssökandet.

Det är också möjligt att ansöka om ändring i omedelbart verkställda beslut hos förvaltningsdomstolen. Domstolen avgör om den ska ge ett verkställighetsförbud till ett beslut som har getts med omedelbar verkställighet. I regel är det med tanke på rättssäkerheten viktigt att rätten att anföra besvär består.

Tillräckliga resurser ska säkerställas för behandlingen av ansökningar om undantag så att ansökningarna i alla lägen och även när ansökningarna hopar sig under fåglarnas flyttningstid kan behandlas inom tid som är skälig för de sökande. Hösten 2020 beviljades Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland en extra resurs på ett årsverke för behandlingen av ansökningar om undantag. Dessutom har ett förslag på extra resurser för de närmaste åren lämnats över till arbets- och näringsministeriet. Arbetsgruppen stöder förslaget för säkerställande av en extra resurs.

4.3.2 Möjliggörande av geografiskt mer omfattande undantag genom naturvårdslagen

I enskilda fall är det redan nu möjligt att i enlighet med 49 § 3 mom. i naturvårdslagen få tillstånd att avvika från förbudet att avskjuta vitkindade gäss. Avskjutning är dock endast möjlig för att skrämja bort fåglar i syfte att förebygga skador, inte i begränsningssyfte.

Undantagssystemet möjliggör inte tillräckligt snabba åtgärder i lägen där vitkindade gäss oförväntat och i stora flockar anländer till odlingsområden där de inte tidigare har orsakat skador. Med hänsyn till den förväntade ökningen i antalet vitkindade gäss och gässens allt bredare flyttväg, föreslår arbetsgruppen att det i anslutning till den pågående ändringen av naturvårdslagen möjligheterna ska kartläggas att ansöka om och bevilja undantag till att störa fåglar även genom avskjutning i syfte att skrämja bort fåglar i geografiskt eller administrativt avgränsade områden (till exempel en kommun eller en del av en kommun), när villkoren i fågeldirektivet uppfylls. Ett jämförelseobjekt kan vara beslut som liknar beslut som tillhör den svenska länsstyrelsens behörighet, och som tillåter avskjutning av fåglar i geografiskt avgränsade områden i syfte att skrämja bort fåglar. Besluten ska fortfarande fattas av naturskyddsmyndigheten.

Om undantag till geografiskt avgränsade områden möjliggjordes genom naturvårdslagen, skulle behovet av enskilda sökta undantag från skydd och även den administrativa bördan minska.

Om bestämmelser av jakttyp införlivades i naturvårdslagen, skulle det vara ägnat att orsaka en allmän förvirring eftersom naturvårdslagen inte gäller viltvård. Den etablerade systematiken i Finland är att de arter som är fridlysta genom naturvårdslagen inte ska utnyttjas och att bestämmelser om de naturresurser som utnyttjas ingår i lagstiftningen om naturresurser. Även lagstiftningen om naturresurser innefattar begränsningar av utnyttjandet, framför allt med anledning av hållbart utnyttjande av naturresurser (till exempel 3 § 4 mom. i marktäktlagen (555/1981) och 37 § i jaktlagen). Genom naturvårdslagen möjliggörs jakt av vilt inom naturskyddsområden och utnyttjande av vilt.

Enligt 24 § i reglementet för statsrådet (262/2003) hör naturvård till miljöministeriets ansvarsområde. Därför görs en ändring av naturvårdslagen efter miljöministeriets beredning. EU-kommissionen har uttryckt att kommissionen är beredd att konsultera tjänstemän inom miljöministeriet huruvida en eventuell lagändring stämmer överens med fågeldirektivet.

4.3.3 Möjliggörande av undantagsbaserad avskjutning med stöd av jaktlagen

Som ett av alternativen för lösning har arbetsgruppen granskat en ändring av jaktlagen så att avskjutning av vitkindad gås med undantagstillstånd ska tillåtas genom jaktlagen. I praktiken innebär det att det utfärdas en bestämmelse om att arten är vilt. Vitkindad gås borde emellertid vara fridlyst året om, eftersom den är en skyddad art med stöd av fågeldirektivet. Därför är jakt på vitkindad gås inte möjlig, utan det är fråga om samma förfarande som i naturvårdslagen, dvs. avskjutning med undantagstillstånd.

Fördelen med denna ändring är att Finlands viltcentral också har rutiner för att handlägga undantagstillstånd, en elektronisk tillståndsförvaltning och e-tjänsten Oma riista där det även är möjligt att skicka fångstanmälningar. Dessutom kan Finlands viltcentral i vissa lägen ge tillstånd till ett regelbundet undantag genom ett särskilt anmälningsförfarande, som också kan komma i fråga när det gäller vitkindad gås. Detta underlättar läget för jordbrukare som i de värsta skadeområdena troligen från år till år blir tvungna att ansöka om tillstånd till undantag. Dessutom ska ändringen underlätta förebyggandet av skördeskador i akuta lägen.

Problemet med detta alternativ är dock att alternativet kräver extra resurser för Finlands viltcentral, eftersom arbetsgruppen i sin rapport föreslår ett stort antal utvecklingsförslag som ska genomföras vid Finlands viltcentral. Uppdraget anses inte kunna skötas med centralens nuvarande resurser. Detta ska försämra de skadelidandes läge. Dessutom bör resurser reserveras för Naturresursinstitutet när ansvaret för att följa upp beståndet övergår till institutet.

Ett stort problem är även att ersättningar för skador som orsakas av vitkindad gås äventyras eller åtminstone utbetalningen av ersättningar sannolikt blir avbruten i flera år. Om en bestämmelse om att vitkindad gås är vilt utfärdas, krävs ändringar i viltskadeförordningen och ändringarna ska godkännas (ett meddelande) av kommissionen innan de kan träda i kraft. Utbetalningen av ersättningar kan upphöra helt till och med för flera år, eftersom den allmänna principen för meddelande om regler för statligt stöd förutsätter att ersättningar inte får betalas ut under den period (standstill-klausulen) då ändringen av ersättningssystemet undersöks. Utbetalning av ersättningar är möjlig i form av stöd av mindre betydelse (de minimis) under den perioden, men då är den gräns som har fastställts för stödmottagare, 20 000 euro per tre skatteår, uppenbart orimlig jämfört med att skadorna uppgick till 2,7 miljoner euro våren 2020. I nuläget ersätts till exempel hjortdjurens skador på jordbruket i form av stöd av mindre betydelse, eftersom kommissionen inte i förhandlingarna godkände det ersättningssystem som avses i viltskadelagen och det tog nästan fyra år att meddela ersättningarna för skogsskadorna. Meddelandena har bara överförts från kommissionens generaldirektorat för jordbruk till generaldirektoratet för konkurrens, och därför är det inte

möjligt att förutse hur framgångsrik ändringen av ersättningssystemet blir. Överföring av utbetalningen av ersättningar från NTM-centralerna till Livsmedelsverket kräver också en permanent ökning av resurserna för Livsmedelsverket, och överföring av anslag för ersättningar från miljöministeriets huvudtitel till jord- och skogsbruksministeriets huvudtitel i statsbudgeten.

4.4 Fågelåkrar

Det finns ett behov av att främja skrämsemetoder genom att ordna platser dit bortskrämda fåglar kan bege sig. Det alternativ som kan komma i fråga är fågelåkrar där fåglar kan beta och rasta utan störning. Som alternativ för den lösningen föreslår arbetsgruppen en utveckling av miljöavtalen eller miljöförbindelsen och de övriga fågelåkeromöjligheter som beskrivs i avsnitt 4.4.3.

Fågelåkrarna kan upprättas under den kommande GJP-finansieringsperioden i miljöersättningssystemet, antingen som en del av miljöförbindelsen eller i form av ett miljöavtal, och riktas utifrån geografisk information. I båda fallen behövs stora åkerarealer för vitkindad gås, sammanlagt 3 000–5 000 hektar. Förbud ska utfärdas mot åtgärder för att förebygga skador och störa fåglar på fågelåkrarna.

De främsta utvecklingsbehoven gäller på så sätt att allt bättre hänsyn tas till den vitkindade gåsens beteende vad gäller bete, fågelåkrarna noggrannare riktas till de mest betydande betes- och rastplatserna och hur åkrarna placeras i förhållande till landskapet och varandra (koppling).¹⁸

Nya miljöförbindelser eller miljöavtal om fågelåkrar kan inte ingås förrän under den kommande GJP-finansieringsperioden, troligen 2023 eller senare. Det är inte längre möjligt att ingå miljöavtal under den pågående finansieringsperioden eller att ändra miljöavtalen om tran-, gås- och svanåkrar, som har konstaterats lämpa sig dåligt för vitkindad gås.

4.4.1 Miljöavtal

Om en fågelåker upprättades genom ett miljöavtal, skulle jordbrukaren ingå ett miljöavtal med den regionala NTM-centralens ansvarsområde näringar, arbetskraft och kompetens om att upprätta en fågelåker. Innan ett avtal ingås kan experter inom ansvarsområdet miljö och naturresurser ombes ge kommentarer. Avtalet ska gälla i fem år och ersättning betalas till ett fast belopp som beräknas utgående från en kostnadskalkyl som ingår i GJP-planen.

Avtalsvillkoren för den pågående perioden ska kunna utnyttjas under nästa GJP-finansieringsperiod. Enligt villkoren ska avtalet i första hand ingås om objekt där massförekomster av trana, gås eller svan eller skörde-skador orsakade av dessa arter har konstaterats, och om objekt som ligger nära andra livsmiljöer som är viktiga för dessa arter. Den avtalade arealen ska kunna bestå av ett eller flera basskiften som utgör en helhet i ett influensområde. Avtalet kan inte ingås om åkerskiften där fåglar drabbas av återkommande störningar. Det avtalade området ska vara oförändrat i minst fem år/vegetationsperioder och inte kan överföras till ett annat åkerskifte.¹⁹

¹⁸ NTM-centralen, Lintupellot rauhoitettujen lintulajien aiheuttamien satovahinkojen ennaltaehkäisevänä keinona, s. 5.

¹⁹ NTM-centralen, Lintupellot rauhoitettujen lintulajien aiheuttamien satovahinkojen ennaltaehkäisevänä keinona, s. 6.

4.4.2 Miljöförbindelse

Om en fågelåker upprättades genom en miljöförbindelse, skulle åkern utgöra en skiftespecifik åtgärd i förbindelsen. Jordbrukaren ska välja fågelåker som skiftesspecifik åtgärd när jordbrukaren ingår en miljöförbindelse. Jordbrukaren förbinder sig att upprätta en vegetation på ett skifte i på förhand fastställda områden som är riktade till fåglar så att vegetationen lockar fåglar som rastar under flyttningen, och att odla växtarter som berättigar till fågelåkerersättning. Förbindelsen gäller i fem år, men varje vår får jordbrukaren besluta om denne ska behålla ett visst åkerskifte som fågelåker under den pågående vegetationsperioden. Vid behov kan förbindelsen försees med ett krav på att vegetation som är lämplig för fåglar ska upprättas på samma skifte även under följande år, om fåglar förekommer i massor under ett stödår.

Om flockarna som har anlänt till skiftet för att beta är så stora att skörden har lidit skada, ska jordbrukaren rapportera det med en höstanmälan. Fågelåkerersättning ska betalas för det åkerskifte som omfattas av förbindelsen endast om det har konstaterats att skiftet har fungerat som fågelåker. Detta kan verifieras med platsbundna foton på förekomsten av fåglar och skadorna. Om fåglar inte har förekommit i massor, kan skörden bärgas normalt och fågelåkerersättning betalas inte ut. En tidsfrist för inlämnande av höstanmälan ska fastställas. Ersättning betalas per hektar till ett fast belopp som beräknas utgående från en kostnadskalkyl som ingår i GJP-planen.

Fågelåkrar ska riktas enligt avtal med kartlagret över riktningsområden i tjänsten Vipu. Dessutom går det att även fastställa andra villkor som syftar till att optimera placeringen av en fågelåker, till exempel vallens maximihöjd under flyttperioden, skiftets minimistorlek och minimiavstånd till åkerfältets kant eller avstånd mellan åkern och vattendrag.²⁰ Förbindelseförfarandet är förenligt med de krav på förenkling av miljöersättningssystemet som har ställts på lantbruksförvaltningen.

Tabellen²¹ visar skillnader mellan avtalsförfarandet och förbindelseförfarandet och jämför förfarandena.

Egenskap	Miljöavtal	Förbindelse
Ansökningsförfarande	Ansökan till NTM-centralen i anslutning till den samlade stödansökan	Söks i anslutning till den samlade stödansökan
Inledande av åtgärder	Det år som följer på ansökningsåret	Ansökningsåret
Åtgärdens längd på åkerskiftet	5 år	5 år
Ersättningsnivå	Fast (betalas årligen för hela den avtalade arealen)	Fast (betalas årligen för den areal som omfattas av förbindelsen, men det krävs att fåglar rastar/betar på området)
skörd	Ej tillåten	Tillåten, om fåglar inte förekommer och skörden kan bärgas
Förutsättningar för regional riktning	Goda (material som behövs för riktning finns i Vipu, poängsättning av ansökningar), fler expertbedömningar finns att tillgå	Goda (riktningsområdena fastställs i Vipu, riktningen följs inte upp på något annat sätt), expertbedömningar utnyttjas när riktningmaterial skapas i Vipu

²⁰ NTM-centralen, Lintupellot rauhoitettujen lintulajien aiheuttamien satovahinkojen ennaltaehkäisevänä keinona, s. 21–22.

²¹ NTM-centralen, Lintupellot rauhoitettujen lintulajien aiheuttamien satovahinkojen ennaltaehkäisevänä keinona, s. 23.

Förutsättningar för noggrannare riktning av åkerskiften	Goda (NTM-centralen kan begära ändringar i ansökan, åkerns läge inom riktningområdet kan utvärderas), när ett avtal har ingåtts kan det inte överföras till en annan plats och utbetalningen inte avbrytas, även om några fåglar inte använder åkern)	Fåglarna väljer vilket skifte de använder
Möjligheter att beakta olika arters beteende vad gäller bete	Goda, fastställs i villkoren för åtgärden	Goda, fastställs i villkoren för åtgärden
Förvaltningskostnader	Stora (ett avtal ingås endast en gång, arbetsinsatser från flera experter), sysselsätter flera NTM-centraler (en e-ansökan finns åtminstone inte i det inledande skedet att tillgå)	Små, förvaltningen utförs av kommunens eller samarbetsrådets landsbygdsnäringsmyndighet i anslutning till den samlade stödansökan och höstanmälan på elektronisk väg, övervakas av NTM-centralen, behovet av behandling och övervakning av höstanmälningar större än i fråga om avtal
Förutsebarhet av anslag	God (en riksomfattande hektargräns eller något motsvarande)	De årliga variationerna är större, maximibeloppet fastställs efter riktningområde, en riksomfattande hektargräns kan också fastställas
Förutsättningar att få tillräckligt stora fågelåkrar	Måttliga	Goda, förbindelsen är mer lockande för sökanden
Genomförbarhet ur jordbrukarens synvinkel	Beror på stöd villkor	Beror på stöd villkor
Konsekvenser för den biologiska mångfalden	Goda, om fåglar lär sig använda de områden som har fastställs på förhand	Goda, systemet beaktar förekomsten av fåglar
Sannolikt samlat genomslag	Måttligt eller gott (beror på hur intresserad jordbrukaren är av åtgärden och huruvida fåglar går till de valda områdena)	Måttligt eller gott (beror på hur intresserad jordbrukaren är av åtgärden)

4.4.3 Andra fågelåkermöjligheter

Naturvårdsåkrar med vall eller mångfaldsåkrar

Under den pågående GJP-programperioden och övergångsperioden 2021–2022 kan naturvårdsåkrar med vall eller mångfaldsåkrar fungera som fågelåkrar i enlighet med villkoren i landsbygdsprogrammet.

Projekt för undersökning om fågelåkrar

Arbetsgruppen föreslår att ett forskningsprojekt ska beredas och att projektet ska undersöka hur olika skrämelmetoder fungerar i kombination med de fågelåkrar som har upprättats. Då kan åtgärdernas effekter utvärderas på ett tillförlitligt sätt. Projektet har som mål att inleda planering, upprättande, uppföljning och undersökning om gåsåkrar i mellersta Karelen (Tohmajärvi, Kides, Rääkkylä, Libelits och Joensuu), där den vitkindade gåsen har orsakat de största skadorna.

Till skillnad från fågelåkrarna i sin nuvarande form ska gåsåkrarna vara tillräckligt stora och sammanhängande för att de även ska kunna erbjuda föda för stora flockar som har skrämts bort från andra fält och för att fåglarnas bete som troligen sker i fågelåkrarnas randområden ska kunna minimeras. Sådana fågelåkrar har inte tidigare planerats eller upprättats i Finland. Därför ska projektet syfta till att framskrida

stegvis, först genom att skapa 2–4 åkerhelheter för vitkindad gås. Sedan gäller det att följa upp och undersöka hur helheterna fungerar och vilken effekt de har. Efter detta kan 3–5 nya åkerhelheter skapas. Den beräknade totala kostnaden för projektet är cirka 1,8 miljoner euro. Projektplanen ska utvärderas utgående från den gjorda undersökningen.

När projektet utarbetas ska hänsyn tas till de projekt som tidigare finansierats och resultaten av projekten samt den tidshorisont som behövs för att få tillförlitliga resultat. Väntan på resultaten av forskningsprojektet får inte göra att upprättandet av tidigare föreslagna fågelåkrar försinkas eller förhindras. Villkoren för avtalen om fågelåkrar kan inte ändras om stödmottagarens avtalsperiod har börjat, och ändringar är begränsade även i fråga om förbindelser. För att undersökningens resultat ska kunna utnyttjas bör införandet av systemet därför skjutas upp tills resultaten har blivit klara (eventuellt till 2025).

Tidsbegränsad fridlysning av åkrar, avtalsbaserad utveckling av områden till betesplatser för gåsen och sanering av torvproduktionsområden som har tagits ur bruk

Arbetsgruppen föreslår en utredning av huruvida en sådan tidsbegränsad fridlysning som avses i 25 § i naturvårdslagen kan användas särskilt i områden som ingår i Natura 2000-nätverket, eller i närheten av sådana områden, för att utveckla betesplatser för fåglar. Det är fråga om en tidsbegränsad fridlysning av åkrar utifrån en frivillig ansökan från jordbrukaren i syfte att möjliggöra bete för den vitkindade gåsen. Främjandet av ärendet förutsätter en separat utredning om bland annat ersättningarna, vården och relationen till GJP-stöden och villkoren för GJP-stöden.

Arbetsgruppen föreslår även en utredning av huruvida markägare som inte bedriver professionellt jordbruk är intresserade av att med stöd av privaträttsliga avtal erbjuda markområden som kan utvecklas till betesområden, och att genomföra pilotprojekt enligt denna modell på lämpliga platser. Det är fråga om en ekonomisk verksamhet som inte har koppling till jordbruksstöden och som främjar naturvården. Det gäller dock att utreda naturvårdens inverkan på eventuella jordbruksstöd. Det är möjligt att förena det arrendeavtal om fastigheten som ingås med markägaren med det avtal om nödvändiga åtgärder för sådd och vård som ingås med företagaren.

Arbetsgruppen föreslår att de torvproduktionsområden som har tagits ur bruk ska saneras för fåglar. Saneringen av områdena kräver personalresurser och finansiering utanför GJP-programmet. I Norra Karelen identifierades redan ett potentiellt torvproduktionsområde som har tagits ur bruk och som är lämpligt för att användas av fåglar.

4.5 Utveckling av samarbetet

Arbetsgruppen föreslår en samordnare för förebyggande av fågelskador samt utveckling av samarbetet genom att inrätta regionala gåsarbetsgrupper i NTM-centralers verksamhetsområden som lider skada på odlingar.

Arbetsgruppen föreslår en specialiseringsuppgift som samordnare från och med 2021. Samordnaren ska ha till uppgift att främja förebyggande av skador som orsakas av fridlysta arter, ordna rådgivning och utbildning, effektivisera informationen om frågan och främja samarbetet mellan intressenter.

Samarbetet mellan NTM-centralerna och Finlands viltcentral ska stärkas. På så sätt kan Finlands viltcentrals sakkännedom och e-tjänsten Oma riista också utnyttjas i större utsträckning bland annat vid rapportering.

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Karelen har beviljats ett tilläggsanslag på fyra månadsverken fram till utgången av 2020. Anslaget har beviljats för hantering av skador som orsakas av vitkindad gås under flyttningen hösten 2020 och för regionalt samarbete mellan jordbrukare och intressenter. I samarbetet ingår bland annat rådgivning till jordbrukare, utveckling av metoder för att förebygga skador, praktisk organisering av förebyggande åtgärder för att skrämja bort fåglar och behandling av ansökningar om bidrag.

Regionalt samarbete har förts i Norra Karelen och där arbetar Mellersta Karelens fågelarbetsgrupp som har samlats av NTM-centralen. Arbetsgruppen har representanter för jordbrukare, organisationer, kommunens landsbygdsnäringsmyndighet och NTM-centralen i regionen. De senaste åren har ordföranden för gruppen varit någon av de lokala jordbrukarna. NTM-centralen har ansvarat för beredningen av gruppens möten. Erfarenheterna av gruppens arbete har varit positiva.

De regionala gåsarbetsgruppernas syfte ska vara att förbättra växelverkan och informationsutbytet mellan skadelidande och andra aktörer samt myndigheter. Gruppernas syfte ska vara att hitta lösningar för att minska de skador som orsakas av den vitkindade gåsen och att lösningarna ska vara lämpliga för den egna regionen och tillfredsställa alla parter.

Grupperna ska kartlägga undersöknings- och uppföljningsbehov och förmedla information och råd även i ersättningsfrågor och frågor som gäller ansökan om undantag. Grupperna ska ha till uppgift att baserat på expertinformation och kännedom om lokala förhållanden känna till hur beståndet av vitkindad gås utvecklas i den egna regionen, att identifiera problem och att, för att förebygga skador, aktivt söka regionalt lämpliga lösningar och konkreta åtgärder som på bästa möjliga sätt tillfredsställer alla parter. Grupperna ska främja regionalt genomförbara åtgärder som införs på förslag av den riksomfattande arbetsgruppen för frågor som rör vitkindade gäss.

En av gruppernas uppgifter ska vara ökning av medvetenheten om gåsåkrarna och främjande av planeringen och genomförandet av åkrarna. Upprättande av gåsåkrar kan främjas genom regional allmän planering. En allmän planering ska troligen också bidra till betydligt mer fungerande fågelåkrar. De allmänna planerna ska behandla en helhet som består av störningsfria gåsåkrar och planerade skrämjelåtgärder som riktas till de mest kritiska odlingsområdena. Detta kan bidra till att undantag söks i en ändamålsenlig omfattning. Gåsarbetsgruppen ska ha till uppgift att fungera som bakgrundsgrupp för den allmänna planeringen, att komma med lokala åsikter och kunskap i arbetet och att vara en kanal för markägare och jordbrukare medan planeringen pågår.

För att problem med den vitkindade gåsen ska kunna behandlas ska alla berörda parter i regionen vara representerade i den lokala gåsarbetsgruppen. Gåsarbetsgrupperna ska bestå av bland annat representanter för jordbrukare, organisationer, forskningsinstitut, kommuner, NTM-centraler och andra myndigheter. En gruppens sammansättning kan variera enligt lokala behov. Grupperna ska arbeta enligt principerna för frivillighet och öppenhet och sammankallas av NTM-centralerna. Ordföranderollen blir klar när gruppen har organiserat sig. Det beredande arbetet, som behövs med tanke på gruppernas verksamhet, utförs av NTM-centralerna.

4.6 Utveckling av ersättningssystemet

Alla skador som orsakas av vitkindad gås kan inte förebyggas.

I regeringens proposition om ersättning och förebyggande av skador orsakade av fridlysta arter kommer regeringen att föreslå utveckling av det nuvarande ersättningssystemet. Arbetsgruppens uppgift har dock inte varit att i detalj behandla innehållet i regeringens proposition, eftersom lagen bereds i en annan arbetsgrupp.

Som en åtgärd som är oberoende av regeringens proposition föreslår arbetsgruppen att ersättningsansökningar framöver ska behandlas genom påskyndat förfarande på samma sätt som vid skador som förorsakades under våren 2020.

Dessutom föreslår arbetsgruppen att det elektroniska ansökningssystemet ska utvecklas för behandling av ersättningar. I det elektroniska systemet går det smidigare att utarbeta och behandla ersättningsansökningar.

4.6.1 Beredning av en lag om ersättning och förebyggande av skador orsakade av fridlysta arter

Beredningen av en lag om ersättning och förebyggande av skador orsakade av fridlysta arter bygger på regeringsprogrammet. Avsikten är att regeringens proposition överlämnas till riksdagen under höstsessionen 2020 och träder i kraft vid ingången av 2022.

När propositionen utarbetas tas hänsyn till de riktlinjeförslag baserade på lagstiftningen och de genomförandealternativ som presenteras i slutrapporten (miljöministeriets rapporter 24/2017) av ett projekt som under 2018–2019 beredde lagstiftningen om ersättningsförfarande och förebyggande av skador. Utgångspunkten är att uppdatera de nuvarande bestämmelserna på förordningsnivå så att de är förenliga med tolkningen i grundlagen av relationerna mellan stiftande genom lag och stiftande genom förordning samt av betydelsen av grundläggande rättighet till miljön. Dessutom uppdateras förfarandet genom propositionen så att det är förenligt med EU:s regler för statligt stöd.

Förebyggandet av skador orsakade av fridlysta djur är begränsat genom lagstiftning när skador förebyggs genom att kontrollera beståndsstorleken eller genom att störa djur. Därför är det allmänna syftet med propositionen att öka acceptansen för naturvård och att främja samordning av skydd av arter och bedrivande av vissa näringar. Syftet med propositionen är i första hand att förebygga skador som orsakas av fridlysta djurarter och i andra hand att betala ersättning på grund av sådana skador. Skyldigheten att förebygga skador ska begränsas till att endast gälla genomförande av åtgärder som anses vara rimliga. Utifrån tillämpningspraxis i grundlagen och grundlagsutskottets utlåtanden kan markägare åläggas toleransförpliktelse vid störningar eller skador som anses vara rimliga och som föranleds av begränsningar baserade på naturvårdslagstiftningen (GrU: krav på full ersättning kan inte föranledas av begränsningen av egendomsskyddet). Med detta avses tolerans vid störningar och skador som anses vara rimliga, och att staten, när vissa villkor är uppfyllda, betalar ersättning för den del av skadan som överskrider toleransgränsen till markägaren eller den skadelidande. Exempelvis vanliga skador och olägenheter på husbehovsodlingar kan betraktas som störningar och skador som anses vara rimliga.

Syftet med utbetalningen av ersättning är att förhindra oskäligen kostnader som orsakas av enskilda skadelidande. På så sätt syftar propositionen till att öka acceptansen för naturvård. Genom utbetalning av bidrag har det varit möjligt att nästan helt göra slut på förföljelsen av vissa rovfåglar, varför ett av målen med propositionen även är att främja skydd av arter.

Ersättningar ska kunna beviljas inom ramen för ett anslag som årligen tas upp i statsbudgeten. Därför avses med anslaget en förmån som beviljas skadelidande efter prövning ur statsmedel. I den lag som bereds fastställs de villkor på vilka bidrag kan beviljas i form av ersättning.

Genom propositionen skapas ett bidragssystem för att stödja förebyggande åtgärder. Bidrag kan beviljas för åtgärder som syftar till att minska konsekvenserna av de skador som har orsakats av fridlysta djur samt riskerna med dem. Bidrag ska beviljas för köp av varor och tjänster samt för forskning och utveckling. Bidrag kan sökas av fysiska personer, företag, offentliga sammanslutningar och andra sammanslutningar.

Till följd av odlingskadorna kan bidrag betalas för konstaterade skador som orsakas av fridlysta djur på åker, trädgård, plantskola och bärgad skörd. Värdet på en odlingskada ska fastställas enligt Livsmedelsverkets årliga föreskrifter om priser per enhet och normskördar vid ersättning för odlingskadorna.

Europeiska unionens riktlinjer för statligt stöd inom jordbrukssektorn (2014/C 204/01) betonar som ersättning direkta kostnader för skada, dvs. Marknadsvärdet av skörden. Dessutom fastställer förbudet mot överkompensering enligt riktlinjerna att det högsta stödbeloppet får vara 100 % av kostnaderna för de skador som har orsakats av skadefallet direkt.

Utöver skördeskadorna är det möjligt att ersätta material- och arbetskostnader för nödvändig kompletteringssodning eller nyodling på skadeområdet.

Villkoret för att ersättningar kan beviljas för odlingskadorna är att skadorna verifieras och utvärderas.

Skadelidande ska i princip inte ha subjektiv rätt till bidrag och ersättningar, utan ersättningar, stöd och bidrag för skador som orsakats av djur ska betalas inom ramen för statsbudgeten. Om ersättningar inte kunde betalas till fullt belopp inom ramen för statsbudgeten, skulle ersättningsbeloppet enligt likabehandlingsprincipen reduceras i samma proportion för alla som är berättigade till ersättning.

Genom propositionen utfärdas bestämmelser om de myndigheter som ska sköta uppgifter enligt den lag som är under beredning, och om myndigheternas uppgifter. Enligt propositionen ansvarar miljöministeriet för den allmänna styrningen, uppföljningen och utvecklingen av verksamheten. Kommunens landsbygdsnäringsmyndighet ska ha till uppgift att konstatera och utvärdera odlingskadorna. Kommunen ska kunna ta ut en avgift av sökanden för en terrängkontroll som myndigheten utför för att kunna konstatera och utvärdera skadan. De kostnader som den som ansöker om bidrag har betalat för utvärdering av skada ska vara stödberättigande. På så sätt ska kostnaderna för arbetet ersättas av kommunerna enligt finansieringsprincipen. En regional NTM-central ska i sin tur främja förebyggande av skador som orsakas av fridlysta djur samt behandla och fatta beslut om skadeanmälningar, ansökningar om ersättning, stöd och bidrag samt begäran om omprövning.

4.7 Ändring av bilagan till fågeldirektivet

Arbetsgruppen konstaterar att vitkindad gås, som är den mångtaligaste gåsarten inom EU-området, i nuläget bör ingå i bilaga III till Bernkonventionen och i bilaga II till fågeldirektivet, varvid beståndet ska

kunna kontrolleras genom jakt. Arbetsgruppen föreslår att Finland aktivt ska främja de nämnda ändringarna i samarbete med andra EU-medlemsstater som lider skada orsakade av den vitkindade gåsen och inom ramen för Bernkonventionen även tillsammans med länder utanför EU.

EU kan inte utfärda bestämmelser som inte är förenliga med Bernkonventionen, och därför ska artens position först ändras i Bernkonventionen. Ett försök till en sådan ändring har redan gjorts: Åren 2018 och 2019 tog Norge initiativ till att vitkindad gås skulle tas upp i bilaga III till konventionen. Kommissionen har i sina förslag föreslagit att rådet skulle fatta beslut om att anta Norges förslag, vilket Finland vid sidan av flera andra länder har stött. Vid behandlingen i rådets arbetsgrupper har EU-medlemsstaternas ståndpunkter emellertid varierat så att en erforderlig kvalificerad majoritet inte har stött förslaget eller har invänt mot förslaget. Därför har EU och dess medlemsstater varit tvungna att avstå från beslutsfattandet i Ständiga kommittén för konventionen. En ändring av bilagan till konventionen kräver att två tredjedelar av parterna stöder förslaget. Konventionen har antagits av 51 parter, av vilka 27 är EU-medlemsstater. På grund av EU:s stora röstetal har Ständiga kommittén inte kunnat fatta beslut i ärendet, utan beslutsfattandet är förlamat.

Ändringar som berör en art i fågeldirektivet är mycket ovanliga, men i princip inte omöjliga. År 1997 fattade kommissionen ett beslut om att radera storskarv från bilaga I efter att ha samrått med olika experter och ORNIS-kommittén. Motiveringen var uttryckligen att skyddsåtgärderna hade uppnått de mål som ställs i fågeldirektivet.

4.8 Bestånd som häckar i Finland och minskning av skador

De senaste åren har beståndet av häckande vitkindad gås i Finland ökat och spritt sig till ett allt större område. Hösten 2019 var beståndet cirka 34 000 individer. Arten häckar i hela kustområdet från östgränsen till Bottenviken. Inlandspopulationen håller sig vid Vesijärvi i Lahtis och Hollola samt vid södra Päijänne.

Sommaren 2020 gjorde Finlands miljöcentral och Helsingfors stads miljötjänster beräkningar enligt vilka antalet betande vitkindade gäss vid kusten och i parker i Helsingfors och Esbo var cirka 6 150 individer, av vilka antalet ungar var 944. Det sammanlagda antalet hade ökat med tio procent (560 individer) jämfört med sommaren 2019.

Gåsens avföring utgör ett problem i städernas parker. Problemet lyfts fram om och om igen under semestersäsongen i juli när gåsen har häckat och fåglar samlas i stora grupper på gräsplan och nära dem. Gåsen förekommer inte i alla parker hela sommaren, utan den förekommer i vissa områden under viss tid.

4.8.1 Förslag på lösning för att minska skador

Lokala problem med avföringen kan förebyggas så att de allmänna områden som används av stora gåsflockar städas ofta. Dessutom kan informationen och upplysningen utökas. Högholmens djurgård har på ett framgångsrikt sätt använt sig av gåsguider, och gåsguider kan också anställas för andra specialobjekt. Dessutom har observationsskyltarna med information om gåsen visat sig vara välfungerande på Högholmen.

Skador kan förebyggas genom att de populäraste gränsskiften som används vid friluftsliv och uppehåll utrustas med låga sammanhängande stängsel. Åtgärden kan bidra till att stora gräsplan blir betydligt mer användbara när gåsindivider som ännu inte i juli är helt flygga inte har möjlighet att ha avföring i de populäraste picknickområdena. Dessutom kan problem med avföringen förebyggas genom vård av gräsplan genom att prioritera en mångsidigare och högre vegetation.

En övergripande planering är en metod för att minska skadorna. Gåsen bör ha tillgång till tillräckligt stora lockande områden där den kan uppehålla sig på olika årstider. Då kan skrämelmetoderna användas på ett effektivt sätt i områden där gässen medför olägenhet.

Hundar har använts för att skrämja bort vitkindade gäss på Högholmen, på försöksgården i Vik och i Hagalund i Esbo. Metoden fungerar om gässen har ett alternativt område för att beta. Om ett sådant område saknas, förflyttar sig gässen från området medan hunden används, men kommer tillbaka när hunden inte längre finns på plats. I juni–juli kunde hundar inte ens med tillstånd till undantag användas för att störa små ungar eller vuxna ruggande fåglar som inte kunde flyga.²²

²² [https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Valkoposkihanhien_maara_paakaupunkiseudu\(58095\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Valkoposkihanhien_maara_paakaupunkiseudu(58095))

5 Sammanfattning av förslagen och alternativen för lösning

5.1 Lösningar som kan användas hösten 2020

- Utveckling av det nuvarande systemet med undantag från skydd
 - Information till jordbrukare som lidit skada om möjligheten att ansöka om och få undantag från skydd för att även skrämma bort vitkindade gäss genom avskjutning, när vissa villkor är uppfyllda
 - Omedelbar verkställighet av beslut om undantag, när de rättsliga förutsättningarna är uppfyllda
 - Uppmuntran till ansökan om gemensamma undantag i syfte att skrämma bort fåglar
 - En grupp jordbrukare som troligen lider allvarlig skada gör en gemensam ansökan om undantag för att vid behov skrämma bort vitkindade gäss genom att skjuta en del individer. Fördelarna med ett gemensamt undantag är kostnadseffektivitet och en effektiv samordning av skrämsemetoder samt att det på en mer omfattande geografisk helhet är enklare att visa att allvarliga skador har inträffat.
 - Utveckling av anvisningen om ansökan om undantag
 - De uppgifter som behövs för ansökan om undantag ska förtecknas på ett tydligt sätt så att tillståndsmyndigheten inte på grund av bristfälliga indata behöver begära ytterligare uppgifter.
- Påskyndad behandling av ersättningsansökningar och utbetalningar
 - Framöver ska ersättningsansökningar behandlas genom påskyndat förfarande. Så här behandlades ersättningsansökningarna under våren 2020.
- Beredning av ett projekt för undersökning om fågelåkrar och bortskrämmande av fåglar
 - I det inledande skedet av projektet är syftet att planera, upprätta, följa upp och undersöka gåsåkrar i mellersta Karelen. Projektet kan utvidgas stegvis genom att fågelåkerhelheter i möjligaste mån också skapas i andra regioner.

5.2 Lösningar som kan användas 2021–2022 och senare

Utveckling av undantag från skydd

- Utveckling av det nuvarande undantagssystemet
 - Tillräckliga resurser ska säkerställas för behandlingen av ansökningar om undantag så att ansökningarna i alla lägen och även när ansökningarna eventuellt hopar sig under fåglarnas flyttperiod kan behandlas inom tid som är skäligen för de sökande.
 - Eventuella fördelar med att decentralisera behandlingen av ansökningar om undantag till flera NTM-centraler ska kartläggas och utvärderas.
 - Utveckling av ett e-system för ansökan, behandling och rapportering om undantagstillstånd
- Granskning av ändringen av naturvårdslagen

- Vid den pågående ändringen av naturvårdslagen granskas möjligheterna att ansöka om och bevilja geografiskt avgränsade undantag från störning av fåglar (inbegripet genom avskjutning) i syfte att skrämma bort fåglar, när villkoren i fågeldirektivet är uppfyllda.

Metoder för att skrämma bort fåglar

- Undersökningen, utvecklingen och tillämpningen av de metoder som har konstaterats vara mest effektiva och av avskjutning som sker i syfte att skrämma bort fåglar ska fortsätta
- En idéävling för att utveckla skrämsemetoder ska arrangeras

Fågelåkrar

- Naturvårdsåkrar med vall eller mångfaldsåkrar
 - Under den pågående GJP-programperioden och övergångsperioden 2021–2022 kan sådana naturvårdsåkrar med vall eller mångfaldsåkrar som avses i miljöförbindelsen fungera som fågelåkrar i enlighet med åtgärdsvillkoren.
- Möjligheten att under viss tid fridlysa enskilda åkrar för att användas av fåglar ska utredas
 - Det utreds huruvida en sådan tidsbegränsad fridlysning som avses i 25 § i naturvårdslagen kan användas särskilt i områden som ingår i Natura 2000-nätverket, eller i närheten av sådana områden, för att utveckla betesplatser för fåglar.
- Möjligheten att med stöd av avtal tillhandahålla områden för att användas som fågelåkrar utreds vad gäller områden som inte används vid professionellt jordbruk
 - Det utreds huruvida markägare som inte bedriver professionellt jordbruk är intresserade av att med stöd av privaträttsliga avtal erbjuda markområden som kan utvecklas till betesområden, och att genomföra pilotprojekt enligt denna modell på lämpliga platser.
- Torvproduktionsområden som har tagits ur bruk och som kan saneras för fåglar
 - Torvproduktionsområden som har tagits ur bruk kan saneras för fåglar. I Norra Karelen identifierades ett potentiellt lämpligt torvproduktionsområde som har tagits ur bruk.

Andra förslag på lösning

- Samarbete genom att inrätta gåsarbetsgrupper
 - De regionala gåsarbetsgrupperna ska ha till uppgift att identifiera problem och att, för att förebygga skador, aktivt söka regionalt lämpliga lösningar och konkreta åtgärder som på bästa möjliga sätt tillfredsställer alla parter. Dessutom ska grupperna främja en regional allmän planering.
- Specialiseringsuppgift som samordnare
 - Samordnaren ska ha till uppgift att främja förebyggande av skador som orsakas av fridlysta arter, ordna rådgivning och utbildning, effektivisera informationen om frågan och främja samarbetet mellan intressenter. Dessutom ska grupperna bland annat ha till uppgift att främja planeringen och genomförandet av fågelåkrarna samt en regional allmän planering.

- Lag om ersättning och förebyggande av skador orsakade av fridlysta arter
 - Lagen avses träda i kraft vid ingången av 2022. Syftet med propositionen är i första hand att förebygga skador som orsakas av fridlysta djurarter och i andra hand att betala ersättning på grund av sådana skador.
- Utveckling av ett e-system för handläggning av ersättningar
 - I det elektroniska systemet går det smidigare att göra och behandla ersättningsansökningar.

5.3 Långsiktiga lösningar

- Alternativa lösningar för att upprätta fågelåkrar (nästa GJP-finansieringsperiod), den åkerareal som behövs för vitkindade gäss uppgår till 3 000–5 000 hektar
 - a) Fågelåkrar som upprättas genom miljöförbindelseförfarande
 - Förbindelsen gäller i fem år, men varje vår får jordbrukaren besluta om denne ska behålla ett visst åkerskifte som fågelåker under den pågående vegetationsperioden. Ersättning betalas till ett fast belopp som beräknas utgående från en kostnadskalkyl som ingår i GJP-planen.
 - b) Fågelåkrar som upprättas genom miljöavtalsförfarande
 - Det avtalade området är oförändrat i minst fem år/vegetationsperioder och inte kan överföras till ett annat åkerskifte. Ersättning betalas till ett fast belopp som beräknas utgående från en kostnadskalkyl som ingår i GJP-planen, oberoende av om fåglar använder det avtalade skiftet eller inte.
- Vitkindad gås överförs till bilaga III till Bernkonventionen och fogas till bilaga II till fågeldirektivet så att det är möjligt att kontrollera beståndet
 - Finland främjar de nämnda ändringarna i samarbete med andra EU-medlemsstater som lider skada orsakade av vitkindad gås och inom ramen för Bernkonventionen även tillsammans med länder utanför EU.

Bilaga 1: Förslag och alternativ för lösning i syfte att minska skador

Lösningar som kan användas hösten 2020	Lösningar som kan användas 2021–2022 och senare	Långsiktiga lösningar	
Jordbrukare som lidit skada ska informeras om möjligheten att ansöka om och få undantag från skydd för att även skrämja bort vitkindade gäss genom avskjutning, när vissa villkor är uppfyllda	Tillräckliga resurser ska säkerställas för behandlingen av ansökningar om undantag	Alternativ a) Fågelåkrar som upprättas genom miljöförbindelseförfarande	Alternativ b) Fågelåkrar som upprättas genom miljöavtalsförfarande
Omedelbar verkställighet av beslut om undantag, när de rättsliga förutsättningarna är uppfyllda	Eventuella fördelar med att decentralisera behandlingen av ansökningar om undantag till flera NTM-centraler ska kartläggas och utvärderas	Vitkindad gås överförs till bilaga III till Bernkonventionen och fogas till bilaga II till fågeldirektivet så att det är möjligt att kontrollera beståndet	
Uppmuntran till ansökan om gemensamma undantag i syfte att skrämja bort fåglar	Utveckling av ett e-system för ansökan, behandling och rapportering om undantagstillstånd		
Utveckling av anvisningen om ansökan om undantag	Undantag för geografiskt mer omfattande avgränsade områden ska möjliggöras genom ändring av naturvårdslagen		
Påskyndad behandling av ersättningsansökningar och utbetalningar	Undersökningen, utvecklingen och tillämpningen av de metoder som har konstaterats vara mest effektiva och av avskjutning som sker i syfte att skrämja bort fåglar ska fortsätta		
Beredning av ett projekt för undersökning om fågelåkrar och bortskrämande av fåglar	En idéävling för att utveckla skrämjelmetoder ska arrangeras		
	Naturvårdsåkrar med vall och mångfaldsåkrar som fågelåkrar		
	Möjligheten att under viss tid fridlysa enskilda åkrar för att användas av fåglar ska utredas		
	Möjligheten att med stöd av avtal tillhandahålla områden för att användas som fågelåkrar utreds vad		

	gäller områden som inte används vid professionellt jordbruk	
	Torvproduktionsområden som har tagits ur bruk och som kan saneras för fåglar	
	Samarbete genom att inrätta gåsarbetsgrupper	
	Specialiseringsuppgift som samordnare	
	Lag om ersättning och förebyggande av skador orsakade av fridlysta arter	
	Utveckling av ett e-system för handläggning av ersättningar	

Bilaga 2: Förslag på lösning för att minska skador i stadsmiljöer

Lösningar som kan användas hösten 2020	Lösningar som kan användas 2021–2022 och senare	Långsiktiga lösningar
Städning av allmänna områden	Inhägnande av parkområden	Vitkindad gås överförs till bilaga III till Bernkonventionen och fogas till bilaga II till fågeldirektivet så att det är möjligt att kontrollera beståndet
Ökning av informationen	Åtgärder för vård av gräsplan	
	Övergripande planering	

